

**SAVONLINNAN TAIDELUKION MUSIIKILLINEN ANTI
OPETUSSUUNNITELMAN JA MUSIIKKILINJAN ABITURIENTTIEN
NÄKÖKULMASTA**

Heidi Takanen
Pro gradu –tutkielma
Musiikkikasvatus
Syyslukukausi 2012
Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Musiikin laitos
Tekijä – Author Takanen Heidi Pauliina	
Työn nimi – Title Savonlinnan Taidelukion musiikillinen anti opetussuunnitelman ja musiikkilinjan abiturienttien näkökulmasta	
Oppiaine – Subject Musiikkikasvatus	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Joulukuu 2012	Sivumäärä – Number of pages 81 sivua + 1 liite
Tiivistelmä – Abstract Savonlinnan Taidelukio on Pohjoismaiden vanhin erikoislukio, jossa toimii nykyään sekä musiikki- että kuvataidelinja. Tässä tutkimuksessa selvitettiin, millainen on Savonlinnan Taidelukion musiikillinen anti opetussuunnitelman ja musiikkilinjan abiturienttien näkökulmasta. Tutkimuksen tarkoituksena oli saada selville, millainen on Savonlinnan Taidelukion musiikkilinjan musiikin opetussuunnitelma, sen tavoitteet ja kurssitarjonta. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, millaisia näkemyksiä musiikkilinjan abiturienteilla on koulunsa musiikinopetuksesta ja opetussuunnitelman tavoitteiden toteutumisesta. Tutkimukseen osallistui 33 musiikkilinjan abiturienttia, jotka vastasivat kyselylomakkeeseen lokakuussa 2012. Kyselylomake sisälsi Likert-tyyppisiä kysymyksiä, avoimia kysymyksiä ja yhden monivalintakysymyksen koskien Taidelukion musiikinopetusta. Kysymykset pohjautuivat musiikin opetussuunnitelmaan, ja vastauksista saatu aineisto analysoitiin sekä määrällisin että laadullisin keinoin. Yhteenvedona voidaan todeta, että musiikinopetus on Savonlinnan Taidelukiossa monipuolista ja se on kartuttanut abiturienttien tietoja ja taitoja sekä tarjonnut elämyksiä ja kokemuksia. Ammattitaitoiset ja kannustavat musiikinopettajat ovat abiturienttien näkökulmasta tärkeässä roolissa osana Taidelukion musiikinopetusta ja musiikin tekemistä yleensäkin, kuten myös opiskelukaverit. Opiskelukavereilta voi oppia paljon, ja heidän kanssaan yhdessä musisoiminen hyvässä ilmapiirissä on olennainen osa Taidelukion toimintakulttuuria. Musiikista on tullut kaikille musiikkilinjan abiturienteille elämää rikastuttava tärkeä asia, ja jokainen vastaaja aikookin harrastaa musiikkia jossain muodossa lukion jälkeenkkin.	
Asiasanat – Keywords Musiikkilukio, musiikinopetus, opetussuunnitelma	
Säilytyspaikka – Depository Musiikin laitos	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	5
2 MUSIIKKI NUOREN ELÄMÄSSÄ.....	7
2.1 Nuoruus	7
2.2 Musiikillinen minäkäsitys ja maailmankuva	9
2.3 Musiikillinen orientaatio	10
2.4 Musiikin harrastaminen	12
2.5 Musiikin opiskelumotivaatio yläkoulussa ja lukiossa	14
3 MUSIIKINOPETUS LUKIOISSA	18
3.1 Opetussuunnitelman perusteet	18
3.2 Erityisen koulutustehtävän saaneet lukiot	19
4 SAVONLINNAN TAIDELUKIO	21
4.1 Taidelukion esittely	21
4.2 Taidelukion opetussuunnitelma	22
4.3 Musiikkilinja	24
5 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA MUSIIKKILUKIOISTA.....	25
6 TUTKIMUSASETELMA	29
6.1 Tutkimustehtävät	29
6.2 Tutkimusmenetelmä	30

6.2.1 Kohderyhmän valinta	30
6.2.2 Aineiston keruu.....	31
6.2.3 Aineiston analyysi.....	34
6.3 Tutkimusmenetelmän luotettavuus	36
7 TUTKIMUSTULOKSET.....	40
7.1 Savonlinnan Taidelukion musiikkilinjan musiikin opetussuunnitelma	40
7.1.1 Keskeiset tavoitteet.....	41
7.1.2 Kurssitarjonta	41
7.2 Savonlinnan Taidelukion musiikkilinjan musiikillinen anti abiturienttien näkökulmasta	47
7.2.1 Näkemyksiä musiikinopetuksen tavoitteiden toteutumisesta.....	47
7.2.2 Musiikillinen suuntautuminen ja musiikin harrastaminen.....	53
7.2.3 Musiikin ammattiopintoihin hakeminen.....	56
7.2.4 Näkemyksiä musiikin kurssitarjonnasta.....	59
7.2.5 Toimintakulttuuri ja musiikin opiskelu	61
8 TUTKIMUSTULOSTEN TARKASTELU	66
9 PÄÄTÄNTÖ	74
LÄHTEET	78
LIITTEET	82
Liite 1 Kyselylomake	82

1 JOHDANTO

Savonlinnan Taidelukio on toiminut vuodesta 1967 alkaen ja on Pohjoismaiden vanhin erikoislukio. Vuosien varrella Taidelukio on poikunut harvinaisen paljon menestyneitä muusikoita ja muita taiteilijoita. Paitsi että oppilaitoksen taideopetus on hyvässä maineessa, se tunnetaan myös hyvästä ilmapiiristä, ”Taikkarihengestä”. Savonlinnan Taidelukioon tullaankin opiskelemaan ympäri Suomea.

Taidelukio on konsertteineen ja produktioineen tärkeä vaikuttaja pienen kaupungin kulttuurielämässä. Se on muutenkin näkyvä osa savonlinalaista elämänmenoa; katukuvaan persoonallisesti pukeutuvat ”taikkarilaiset” tuovat kaivattua nuorekkuutta. Asun itse Savonlinnassa, mutta itselläni ei ole omakohtaista kokemusta Taidelukioista opiskelijan näkökulmasta. Sitä suuremmalla syyllä halusin ottaa Taidelukion tutkimusaiheekseni. Tulevana musiikinopettajana musiikkilukioon ja musiikkilukion musiikinopetukseen tutustuminen tuntui kiinnostavalta. Tutkimusaiheen valintaa puolsi myös se, että musiikkilukioita on tutkittu melko vähän, eikä laajoja tutkimuksia musiikkilukioista ole tehty.

Tutkimukseni tavoitteena on saada selville, millainen on Savonlinnan Taidelukion musiikillinen anti opetussuunnitelman ja opiskelijoiden näkökulmasta. Tutkimuksen kohderyhmänä on 33 musiikkilinjan abiturienttia, joiden näkemyksiä musiikinopetuksesta ja –opiskelusta selvitin kyselylomakkeen avulla. Tutkin myös musiikkilinjan musiikin opetussuunnitelmaa, sen tavoitteita ja kurssitarjontaa ja selvitin, kuinka hyvin sen mukainen opetus toteutuu abiturienttien näkökulmasta.

Opetussuunnitelman yhdistäminen tutkimuksen olennaiseksi osaksi kiinnosti minua siksi, että se on yksi opettajan tärkeimmistä työvälineistä. Opetussuunnitelmasta tulisi löytyä perusta kaikelle opetustyölle, mutta käytännön kokemus osoittaa, että kuitenkin niin monasti pinttyneet opetuskäytännöt tai oppikirjat ohjaavat opetusta enemmän kuin

opetussuunnitelmien tavoitteet. Monet opettajat eivät välttämättä edes lue opetussuunnitelmia. Opetussuunnitelman toteutumista on mielenkiintoista ja tärkeä tutkia, jotta opetuskäytäntöjä voidaan myös tarpeen vaatiessa kehittää.

Savonlinnan Taidelukion opetussuunnitelma pohjautuu valtakunnallisiin opetussuunnitelman perusteisiin, joita esittelen kolmannessa luvussa, ja samassa luvussa luon myös katsauksen Suomessa tällä hetkellä toimiviin erikoislukioihin. Savonlinnan Taidelukiosta kerron enemmän neljännessä luvussa. Tutkimukseni teoreettisessa taustassa tarkastelen musiikkia nuoren elämässä käsitellen musiikillista minäkäsitystä, maailmankuvaa ja orientaatiota sekä musiikin harrastamista ja opiskelumotivaatiota. Tutkimukseni päätutkimusmenetelmänä oleva kyselylomake sisältää sekä Likert-tyyppisiä että avoimia kysymyksiä ja monivalintakysymyksen. Aineiston analysoinnissa käytän sekä määrällisiä että laadullisia keinoja.

2 MUSIIKKI NUOREN ELÄMÄSSÄ

Musiikilla on tärkeä asema nuoren elämässä ja kulttuurissa. Seuraavassa luvussa esittelen tutkimukseni teoreettista taustaa. Ensimmäinen alaluku käsittelee nuoruutta elämänvaiheena identiteetin etsimisineen. Toisessa alaluvussa tarkastelen käsitteitä musiikillinen minäkäsitys ja maailmankuva sekä kolmannessa käsitteitä musiikillinen orientaatio ja erityisorientaatio. Neljäs alaluku liittyy musiikin harrastamiseen ja sen motiiveihin ja viides alaluku musiikin opiskelumotivaatioon yläkoulussa ja lukiossa. Vaikka musiikki on tärkeässä asemassa nuoren elämää myös itsesääätelyn ja psyykkisen työskentelyn välineenä, rajasin tämän aihealueen kuitenkin teoreettisen taustan ulkopuolelle, koska varsinaisesti sitä tutkimukseni ei käsittele.

2.1 Nuoruus

Nuoruus ikävaiheena sijoittuu lapsuuden ja aikuisuuden väliin. Se on siirtymävaihe, jonka aikana yksilö kehittyy fyysisesti aikuiseksi, oppii yhteisössä tarvittavia tietoja ja taitoja, itsenäistyy lapsuudenperheestään, etsii ja valitsee myöhemmät aikuisuuden roolit ammattiurineen ja ihmissuhteineen sekä muodostaa käsityksen omasta itsestään. (Nurmi, 1995, 256.) Dunderfeltin (1998) mukaan nuoruuden aikana pitää ikään kuin oppia uudestaan elämään. On opittava ohjaamaan elämäänsä suhteessa muihin ja koko maailmankaikkeuteen oman yksilöllisyyden kautta. Toki tämä oppiminen jatkuu koko elämän ajan, eikä ihmisen yksilöllisyys puhkea täyteen kukkaansa vielä nuoruudessa, mutta silloin tämä oppiminen on erityisen kiihkeää. (Dunderfelt, 1998, 93.)

Nuoruuden kehitystä ohjaavat biologiset, psykologiset, sosiaaliset ja yhteiskunnalliset tekijät, jotka ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Biologinen kehitys määrittää selkeästi nuoruuden

alkamisen, mutta sen päättymistä on vaikeampi määritellä. Koska nuoruus on kohtuullisen pitkä elämänvaihe, aina toisen elinvuosikymmenen alusta kolmannelle vuosikymmenelle, sitä tarkasteltaessa tehdään usein jako lyhyempiin ajanjaksoihin. Esimerkiksi Nurmi (1995) jaottelee nuoruuden *varhaisnuoruuteen* (11–14 ikävuotta), *keskinuoruuteen* (15–18 ikävuotta) ja *myöhäisnuoruuteen* (19–25 ikävuotta). On kuitenkin muistettava, että nuorten yksilölliset erot kehityksessä vaihtelevat huomattavasti mm. sukupuolen mukaan. (Nurmi, 1995, 256–258.) Tutkimukseni kohderyhmänä on Taidelukion musiikkilinjan 17–19-vuotiaat abiturientit, ja tässä jaottelussa he sijoittuvat keskinuoruuden vaiheeseen tai keskinuoruuden ja myöhäisnuoruuden välimaastoon.

Nuoruusiän kehitys on monimutkainen tapahtuma. Se on merkittävien psykososiaalisten muutosten aikaa, ja siihen kuuluu voimakkaasti pohdinnat omasta identiteetistä, joka vähitellen muovautuu aikuisiän identiteetiksi. (Saarikallio, 2009, 221.) Eriksonin (1950/1982) varhainen vaiheteoria, joka käsittelee ihmisen kehitysvaiheita suhteessa sosiaaliseen ympäristöön, pyrkii yksinkertaistamaan tätä kehitystä kuvaten sitä nuoruuden osalta termein kriisi ja sen ratkaiseminen. Teorian tunnetuin ja tutkituin kehitysvaihe on nimenomaan nuoruus, mihin liittyy Eriksonilta peräisin oleva identiteettikriisin käsite. Myöhemmin tehdyt tutkimukset ovat taas osoittaneet, että valtaosalla nuorista kehitys on pikemminkin jatkuvaa prosessia ilman erityistä kriisiä suhteessa itseensä ja vanhempiinsa. (Kuusinen, 1995, 117–121; Nurmi, 1995, 257.)

Havighurst (1981) puolestaan loi kehitystehtävän käsitteen. Hänen teoriansa painottaa ympäristön ja yhteiskunnan sosiaalisia odotuksia, joista viriää iän mukana jatkuvasti muuttuvia sosiaalisia rooleja velvollisuuksiineen. Sosiaaliset odotukset, joihin yksilö sopeutuu, muuttuvat elämänkulun eri vaiheissa ja ohjaavat persoonallisuuden kehityksen suuntaa. (Kuusinen, 1995, 311, 312.) Havighurstin nykyisessä elämänkulkuteoriassa myöhäisnuoruuden vaihe sijoittuu ikävuosiin 16–23 ja sen kehitystehtäviin kuuluu emotionaalinen riippumattomuus vanhemmista, parisuhteeseen, perhe-elämään ja ammattiin valmistautuminen sekä yksilöllisen eettisen ja moraalisen uskomusjärjestelmän kehittäminen (Chickering & Havighurst 1981, 30–34).

Myös Havighurstin teoriassa nuoruuden kehitystehtävät liittyvät vahvasti identiteetin rakentamiseen; kehitystehtävien ratkaisemisessa identiteetin työstäminen on välttämätöntä. Nykyään ympäröivä maailma on kuitenkin hyvin erilainen kuin ennen. Nyky-yhteiskunta on täynnä tietoa ja erilaisia tapoja ajatella ja toimia; se on pullollaan vaihtoehtoja kehitystehtävien ratkaisemiseksi. Nuoren paikka yhteiskunnassa ei ole enää yhtä selvä kuin ennen, ja nuorten yhteiskunnallisten identiteettien ominaispiirre onkin tasapainoilu erilaisten arvostuksien välillä ja niiden joustava yhdistely. (Suurpää, 1996, 51, 52.) Helven (1996, 76, 86) mukaan nuorten arvostukset ovat usein tilannekohtaisia ja ristiriidassa keskenään, ja useat nuoret ovat ideologisesti hukassa selkeän arvomaailman puuttuessa. Ajatus yhtenäisestä koko elämän ajaksi määrätystä identiteetistä kyseenalaistetaan ja puhutaan identiteetistä ihmisen elämänprojektina – identiteettiä kokeillaan, muutetaan, sommitellaan ja perutaan (Ziehe, 1991, 21). Ihmisellä on kuitenkin tarve tuntea pysyvänsä perusolemukseltaan samana, vaikkakin hän muuttuu ja kehittyy läpi elämän. Identiteetin muotoutuminen vaatii nuorelta kykyä tuntea elämänsä ja itsensä ehyeksi kokonaisuudeksi. (Jarasto & Sinervo, 1999, 17.) Kuusinen (1995, 322) toteaa tutkimuksissaan, että onnistuminen ikävaiheen kehitystehtävissä lisää onnellisuutta.

2.2 Musiikillinen minäkäsitys ja maailmankuva

Musiikillinen minäkäsitys liittyy siinä mielessä identiteettiin, että se on osa yleistä minäkäsitystä ja sitä kautta osa kokonaispersoonallisuutta (Juvonen, 2002, 53). Tulamon (1993, 51) mukaan musiikillinen minäkäsitys on yksilön tietoinen ja subjektiivinen käsitys musiikillisista ominaisuuksistaan, toiminnastaan ja mahdollisuuksistaan. Se muodostuu vähitellen omakohtaisten kokemusten pohjalta, vuorovaikutuksessa toisten kanssa erilaisissa musiikkiin liittyvissä ja muissa tilanteissa. Musiikillisesta minäkäsityksestä Tulamo erottaa musiikkiminän, joka sisältää myös yksilön tiedostamattomia musiikillisia ominaisuuksia. (Tulamo, 1993, 51–53).

Musiikillinen minäkäsitys voi olla positiivinen tai negatiivinen, ja se vahvistuu itsevarmuuden kasvamisen ja myönteisten kokemusten myötä. Positiivisen musiikillisen minäkäsityksen omaava henkilö luottaa itseensä ja toimintamahdollisuuksiinsa erilaisissa musiikillisissa tilanteissa, kun taas negatiivisen musiikillisen minäkäsityksen omaava kokee itsensä ei-hyväksytyksi ja kelpaamattomaksi. Tulamo jaottelee musiikillisen minäkäsityksen kolmeen ulottuvuuteen: 1) tiedostettuun musiikilliseen minäkäsitykseen (millainen kokee olevansa), 2) musiikilliseen ihanneminäkäsitykseen (millainen haluaisi olla) sekä 3) musiikilliseen toveriminäkäsitykseen (millaisena uskoo muiden havaitsevan hänet). Musiikillisen minäkäsityksen muodostuminen myönteiseksi tai kielteiseksi riippuu osaltaan yksilölle tärkeiltä ihmisiltä saatavasta palautteesta. Näin musiikillisella toveriminäkäsityksellä on suora yhteys yksilön omaan musiikilliseen minäkäsitykseen, joka on opittu, mutta voi muuttua uusien kokemusten myötä ja kehittyy läpi elämän. (Tulamo, 1993, 53–62.)

Musiikillinen minäkäsitys on yhteydessä musiikilliseen maailmankuvaan, joka myös kehittyy jatkuvasti. Musiikillisen maailmankuvan keskeiset sisältöalueet ovat musiikkiarvojen skeema ja musiikkiharrastusskeema, johon jälkimmäiseen kuuluu osana musiikillinen minäkäsitys. Musiikkiharrastusskeema sisältää yksilön käsitykset musiikkiharrastuksesta ja suhtautumisen musiikkiin, kun taas musiikkiarvojen skeema pitää sisällään yksilön käsitykset musiikista ilmiönä, musiikkiarvojen perustasta ja musiikinlajien välisistä suhteista. Musiikillista maailmankuvaa muokkaavat kokemuksellisen ja opitun musiikillisen tiedon lisäksi arkielämän, koulutuksen ja nykyään enenevässä määrin myös median välittämät musiikkiarvot. (Juvonen, 2000, 63–65.)

2.3 Musiikillinen orientaatio

Musiikillinen orientaatio on Juvosen (2000) mukaan käsitteenä vakiinnuttanut paikkansa musiikkikasvatuksen keskustelussa. Musiikillinen orientaatio sivuaa musiikkiin suuntautuneisuutta, ja Juvonen jakaa sen tutkimuksissaan yleiseen musiikilliseen orientaatioon ja musiikilliseen erityisorientaatioon. Musiikillinen orientaatio muovautuu yhtä aikaa musiikkiskeemojen kanssa ja on suorassa yhteydessä musiikillisen maailmankuvan ja

sitä kautta musiikillisen minäkuvan muovautumiseen. Yleinen musiikillinen orientaatio tarkoittaa yleisellä tasolla ilmenevää kiinnostusta musiikkia kohtaan; sitä, että yksilö on kiinnostunut musiikillisista ilmiöistä ja omaa valmiuksia ottaa vastaan musiikillista informaatiota ilman välitöntä torjuntaa. Se muodostuu jokaiselle lapsuuden kehityksen myötä, ja siihen vaikuttaa voimakkaasti kodin, koulun ja kaveripiirin musiikillinen anti. (Juvonen, 2000, 77, 78.)

Yleinen musiikillinen orientaatio luo edellytykset musiikillisten valmiuksien kehittymiselle ja harrastamisen aloittamiselle. Jos musiikilliset kokemukset ovat sävyltään myönteisiä, musiikillinen orientaatio kehittyy positiiviseen suuntaan ja yksilö kiinnostuu musiikista ja siihen liittyvästä tekemisestä. Jos yksilölle ei pääse lapsuudessa kehittymään minkäänlaisia musiikillisiä kokemuksia, musiikillisen orientaation voidaan katsoa olevan neutraali tai jopa negatiivinen, ja tällöin musiikin merkitys yksilölle hyvin vähäinen tai negatiivinenkin. Tarvitaan paljon myönteisiä kokemuksia musiikista, että tällainen orientaatio voisi muuttua positiiviseksi ja varsinkaan aktiiviseksi. Yleinen musiikillinen orientaatio voi olla myös passiivinen, jolloin se käsitetään lähinnä musiikkimakuna. Juvosen mukaan valtaosan ihmisistä yleinen musiikillinen orientaatio on myönteinen ja passiivinen, mikä tarkoittaa sitä, että musiikki koetaan elämää rikastavana tekijänä, vaikka sitä ei välttämättä harrastettaisikaan. (Anttila & Juvonen, 2002, 79–81.)

Yleisestä musiikkiorientaatiosta kehittyvä *erityinen musiikillinen orientaatio* edellyttää musiikillisen kompetenssin (tiedot/taidot) kohoamista erityisorientaation edellyttämälle tasolle jollakin erityisalueella musiikin kentällä. Juvosen mukaan tähän kuuluu aktiivinen musiikkiharrastus. Muodollisessa musiikkikoulutuksen piirissä olevilla opettajan näkemykset ja opetussuunnitelmien tavoitteet ohjaavat musiikillisten kompetenssin karttumista ja sitä kautta musiikkiskeemoja tiettyyn suuntaan, mikä ei aina vastaa oppilaan musiikillista mielenkiintoa. Ei-organisoidussa musiikinopiskelussa musiikillisen kompetenssin suuntaa määrittävät enemmän yksilön omat intressit. Mielenkiinnon suuntautuminen voi ilmetä tietyn musiikkilajin sisällä genretyypin mukaan vaihdellen. Yhdistäviä tekijänä voi olla soitin tai soitinryhmä, genre, musiikin muoto tai laji (esim. oopperamusiikki), esityskäytäntö (esim. kuoromusiikki) tai musiikin sanoma (esim. hengellinen musiikki). (Anttila & Juvonen, 2002, 82–84.)

Kiinnostuksen suuntautuminen on erityisorientaation syntymiselle ratkaisevan tärkeä vaihe, joka luo edellytykset pitkälle kantavan musiikillisen toiminnan, jopa ammatinvalinnan tekemiselle. Kiinnostuksen suuntautumisen jälkeen alkaa musiikillisen kompetenssin hankkiminen, mikä voi johtaa erityisorientaation syntymiseen. Tämä on kuitenkin kaiken kaikkiaan mutkikas prosessi, johon vaikuttavat monet tekijät. Kun musiikillinen toimiminen antaa vahvistusta musiikilliselle minäkäsitykselle, joka taas vahvistuu musiikillisen kompetenssin lisääntymisen tuoman itsevarmuuden ja myönteisten kokemusten myötä, on mahdollista, että erityisorientaatio syntyy. Juvosen tutkimuksen mukaan erityisorientaation omaavien yksilöiden elämässä musiikki on todella merkittävässä roolissa vaikuttaen hänen elämäntapaansa ja maailmankuvaansa. Musiikillinen erityisorientaatio luo edellytykset uudelle orientoitumiselle uusissa musiikin harrastamisen lajeissa. Erityisorientaatio myös luonnostaan pyrkii laajentamaan omaksujansa maailmankuvaa ja vahvistamaan hänen musiikillista minäkuvaansa. (Juvonen, 2000, 81–85, 295.)

2.4 Musiikin harrastaminen

Tutkimukseni Savonlinnan Taidelukion musiikillisesta annista liittyy musiikin harrastamiseen hyvinkin paljon, sillä lukio-opintojen suorittamisen lisäksi Taidelukiossa harrastetaan aktiivisesti ja tavoitteellisesti musiikkia tai kuvataidetta.

Harrastuksia on olemassa monenlaisia, ja erilaisilla harrastuksilla on Lehtosen (1986) mukaan yhteisiä tekijöitä. Tärkeimpänä voidaan pitää sitä, että ne antavat yleensä yksilölle tyydytystä ja usein sosiaalista hyväksyntää ja arvostusta. Ympäristö sekä sosiaalinen ja kulttuurinen lähipiiri vaikuttavat harrastuksiin, ja erityisesti nuoruudessa harrastuksilla on korostunut sosiaalinen merkitys, ja toveripiirin vaikutus on silloin korostunut. Harrastukset saattavat olla nopeastikin vaihtuvia, mutta harrastusten vaihtuminen on myös osa ihmisen kasvua ja kehitystä. (Lehtonen, 1986, 4.) Soittoharrastuksen lopettaminen lyhyen kokeiluajan jälkeen ei tarkoita soittajan negatiivista suhtautumista musiikkiin tai sen harrastamiseen. Vaikka soittaminen jäisi satunnaiseksi, siitä voi määrätietoisen opiskelun sijaan tulla myöhemmässä

elämänvaiheessa tärkeä asia; nuoresta itsestään lähtevä innostava harrastus. (Kosonen, 2009, 160, 161.)

Kuten on aikaisemmin todettu, nuoruuden kehitystehtävät liittyvät paljolti identiteetin rakentamiseen, ja tässä erilaisilla harrastuksilla voi olla tärkeä merkitys. Musiikki on urheilun ohella harrastuksista yksi suosituimmista vapaa-ajanviettotavoista. Musiikki auttaa esimerkiksi tunne- ja viettielämän jännitteiden työstämisessä sekä kulttuurisen lukutaidon kehittämisessä, mikä on kaikkialta tulvivan musiikkitarjonnan aikakaudella tärkeä taito yksilöllisyyden ja arvojen ja näin ollen identiteetin muodostumisen kannalta. Nuoruus merkitsee myös oman tulevaisuuden suunnittelua, missä harrastuksilla voi olla tärkeä asema. (Kosonen, 2001, 26.) Ruoppilan (1995) mukaan erityisesti taideharrastukset edistävät itsenäisten esteettisten arviointien ja kannanottojen kehittymistä, koska harrastukset ovat ainakin osittain sellainen elämänalue, johon vanhempien valta ei ulotu. Nuoren näkökulmasta on tärkeää, että harrastus perustuu omaehtoisuuteen, vaikkakin on todettava, että vanhemman saman alan taideharrastus on merkittävä tekijä nuorten harrastamisen taustalla. (Ruoppila, 1995, 166.)

Metsämuurosen (1995) määritelmän mukaan käsitteillä harrastus ja harrastuneisuus on selkeä ero. Harrastuneisuus on laajempaa suuntautuneisuutta tiettyyn harrastusalueeseen, kun taas harrastus voidaan ymmärtää harrastuneisuuden kohdentumisena tiettyyn asiaan tai lajiin. Harrastunut ei määritelmän mukaan välttämättä harrasta, eikä tietyn lajin harrastaja ole aina harrastunut. Esimerkkinä jälkimmäisestä voisi olla lapsi, joka käy pianotunneilla vanhempien toiveesta, mutta ei osoita omaa kiinnostusta harjoitteluun tai muuten pianon soittamiseen. Metsämuurosen mukaan harrastuneisuuden viriäminen ja motivaation lisääntyminen on itseään ruokkiva positiivinen sykli. Se edellyttää useita myönteisiä kokemuksia, mikä lisää yleisesti positiivista asennetta, mielenkiintoa ja motivaatiota harrastusta kohtaan. (Metsämuuronen, 1995, 21–22, 35.) Harrastuksen jatkuminen ja pitkäaikaisuus on kiinni paitsi yksilön motivaatiosta, myös ympäristöstä. Lähiympäristön tuki ensinnäkin tekee jonkun asian harrastamisen nuorelle mahdolliseksi jo taloudellisestikin. Lisäksi ympäristötekijät vaikuttavat niihin tietoihin, taitoihin ja asenteisiin, jotka edelleen muokkaavat motiiveja ja harrastuksia. (Roth, 1995, 22.)

Musiikkiharrastusten motiiveita

Slobodan (1987) mukaan musiikin harrastamisen motivoiva voima on itse musiikki, joka tuottaa emootioita ja kokemuksia. Kosonen on tutkinut sekä lisensiaattityössään (1996) että väitöskirjassaan (2001) nuorten soittoharrastusten taustalla olevia motivaatiotekijöitä. Motiiveja voidaan luokitella monella tavalla; Kososen motivaatioluokituksen mukaan selkeästi tärkeimpiä soittoharrastuksen merkityksen antajia olivat musiikilliset motiivit, joita ovat soitettava mieleinen musiikki, oppilaan oma kiinnostus ja soittamisen ilo. Soittamisen ilossa ja mielihyvän kokemisessa on kyse sisäsyntyisestä, opittavan asian ja toiminnan itsensä synnyttämästä motivaatiosta. Myös suoritus- ja saavutusmotiivit, kuten hyvin osaamisen tunne ja velvollisuuden tunne olivat kohtuullisen merkittäviä. Vuorovaikutusmotiiveista tärkeimmiksi nousi kontakti opettajaan, opettajan mallivaikutus, itsekseen soittaminen ja perheen kannustus. Soittoharrastusta ylläpitävä motiivi on tutkimuksen mukaan myös soittotaidosta itselle koituva hyöty ja hyvä soitin. (Kosonen, 2001, 37–38, 78–112.)

Soittaminen ja musiikkiharrastukset ovat Kososen mukaan sisäisistä motiiveista viriävää, antoisaksi koettua toimintaa – nuoren ”oma juttu”. Ulkoiset motiivit toimivat ikään kuin virikkeinä, jotka ruokkivat sisäistä motivaatiota. Pianonsoittoon suhtaudutaan yleisesti pitkän tähtäimen harrastuksena ja mielihyvän tuottajana. Lopettamispäätökset tehdään yleensä ennen murrosikää, 10–12 vuoden iässä, ja pianonsoiton lopettaneet toivovat voivansa harrastaa musiikkia jollain tavalla läpi elämänsä. Pianonsoitto on monelle hyvä kokonaisidentiteetin vahvistaja musiikillista identiteettiä laajemmin. (Kosonen, 2001, 124–128.)

2.5 Musiikin opiskelumotivaatio yläkoulussa ja lukiossa

Kaikilla ei ole mahdollisuutta musiikin opiskeluun koulun musiikkituntien ulkopuolella. Siksi koululla ja musiikkia opettavilla on erittäin tärkeä rooli lasten ja nuorten musiikkikasvatuksessa. Kuten edellä todettu, motivaation merkitystä musiikin opiskelulle on vaikea yliarvioida. Tässä alaluvussa käsittelem musiikin opiskelumotivaatiota pohjautuen lähinnä Mikko Anttilan (2006) tutkimuksiin, jotka perustuvat vuoden 2004 perusopetuksen

(POPS, 2004) ja vuoden 2003 lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteisiin (LOPS, 2003), joita esittelen tarkemmin kolmannessa luvussa.

Tiivistettynä musiikinopetuksen tehtävänä on opetussuunnitelman perusteiden mukaan pyrkiä siihen, että oppilas oppii näkemään musiikin itselleen merkityksellisenä asiana, oppii ilmaisemaan jollain tavoin musiikin kautta itseään sekä kasvaa ihmisenä. Koska opettajan tehtävänä ei tämän mukaan ole opettaa niinkään musiikkia vaan oppilasta, on opetusnäkemys Anttilan mukaan hyvin oppilaslähtöinen. Musiikinlajeja ja musiikinkulttuureita ei voi opetussuunnitelmaa noudattaen laittaa niiden arvonsa perusteella paremmuusjärjestykseen, ja koulun musiikinopetuksessa tulisi hyödyntää kaikkia sellaisia musiikin ja musisoimisen muotoja, jotka parhaiten palvelevat oppilaiden kehitystä ja heidän täysipainoista elämäänsä. Jos musiikinopetus on opetussuunnitelman hengen mukaista, ja opettaja kunnioittaa oppilaan musiikillista suuntautumista ja ottaa huomioon hänen lähtötasonsa, seurauksena pitäisi Anttilan mukaan olla, että oppilas motivoituu opiskeluunsa ja voi edistyä. Motivaatio-ongelmat johtuvat silloin jostain muusta kuin opetussuunnitelmasta. (Anttila, 2006, 32.)

Anttilan tutkimuksen mukaan koulu antaakin monen nuoren musiikilliseen maailmaan sellaista rikkautta, jota hän ei muualta saa. Nuoret kehittävät musiikillisia taitojaan musiikkitunneilla, kuoroissa ja orkestereissa, kokeilevat rajojaan, tutustuvat erilaisiin musiikkikulttuureihin ja nauttivat musisoimisesta yhdessä kavereiden kanssa. Musiikkitunneista pidettiin tutkimuksen mukaan silloin, kun niillä laulettiin, soitettiin ja kuunneltiin kiinnostavaa musiikkia, varsinkin yhdessä musisoiminen koettiin innostavana. Musiikin kuuntelua toivottiin eniten lisää. Musiikkia voidaan tutkimuksen mukaan opettaa mielekkäästi kuitenkin vain sellaisille oppilaille, jotka haluavat oppia. Kaikki eivät motivoitu opiskelemaan musiikkia koulussa, vaikka pitäisivät musiikista. Ollakseen motivoitunut opiskelijan on arvostettava musiikkia tai opiskelua sinänsä ja hänellä on oltava riittävät menestymisen odotukset opiskelun suhteen. Vuorovaikutuksella opettajan ja vertaisryhmän kanssa on erittäin suuri merkitys tässä. (Anttila, 2006, 117–121.)

Tutkimuksesta käy ilmi, että musiikkitunneilla viihtyvät parhaiten ja opiskelevat motivoituneimmin musiikkia aktiivisesti harrastavat tytöt, kun taas musiikkia harrastamattomat pojat kokivat musiikkitunnit vähiten omikseen. Tulosten perusteella voi

todeta, että koulun musiikinopetus vastaa parhaiten musiikkia koulun ulkopuolella harrastavien tarpeita. (Anttila, 2006, 131.) Myös Kosonen (2009) näkee tilanteen samansuuntaisena, ja lisäksi vapaa-aikanaan soittavat ja/tai laulavat arvostavat koulun musiikinopetusta ja musiikinopettajan ammattitaitoa eniten. Heille erityisen mieluista on laulut ja materiaali, joita voi hyödyntää vapaa-ajalla. Nämä oppilaat valitsevat myös muita enemmän musiikkia valinnaiseksi, mikä on huolestuttavaa siltä kannalta, että musiikkia harrastavien ja harrastamattomien välille syntyy entistä selvempi jako. (Kosonen, 2009, 161, 167.)

Suurimpia esteitä musiikkikasvatukseen onnistumiseen koulussa ovat Anttilan tutkimustulosten perusteella vääränlainen ohjelmisto, yksipuoliset tai epämielekkäät työskentely- ja arviointimenetelmät sekä kielteinen vuorovaikutus oppitunneilla. Vääränlainen ohjelmisto tarkoitti vastauksissa yleensä liiallista länsimaisen taidemusiikin ja yksipuolista pop-musiikin käyttöä; populaarimusiikki kun nykyään jakautuu lukemattomiin erilaisiin tyyleihin, joista monilla opettajilla ei ole tarpeeksi tietoa. Oppilaat tulisi Anttilan mukaan ottaa mukaan ohjelmiston valintaan. Oppilaiden pitkästyminen johti myös liika musiikinteorian ja –historian opetus. Motivaatiota laskivat myös tylsät työskentelytavat ja esiintymishaluttomuus tai jopa –pelko. (Anttila, 2006, 123–125.)

Suurin osa tutkimukseen osallistuneista koki tunnesuhteensa musiikinopettajaan myönteiseksi ja arvostivat häntä hyvänä opettajana ja muusikkona. Sen sijaan niillä, jotka eivät pitäneet opettajastaan, oli yleisesti myös alhainen motivaatio musiikinopetukseen. (Anttila, 2006, 142, 143.) Musiikinopettajan merkitys on osoittautunut erityisen tärkeäksi niille soittajille ja laulajille, jotka eivät saa säännöllistä opetusta musiikkiharrastuksiinsa muilta ammattilaisilta. Musiikkituntien kokemukset ja musiikin tekemiseen liittyvät elämykset sekä oman pystyvyyden tunne ovat monella tärkeitä motiiveja aktiivisen musiikkisuhteen säilymiseksi myös kouluvuosien jälkeen erilaisten harrastusten muodossa. (Kosonen, 2009, 164, 169.)

Monet tutkimuksessa esiin tulleet ongelmat musiikinopetuksen suhteen yläkoulussa ja lukiossa nousevat Anttilan mukaan siitä, että paikalliset opetussuunnitelmat ovat liian sisältöpainotteisia musiikin osalta, vaikka opetussuunnitelman perusteiden mukaan näin ei kuuluisi olla. Monet opettajat eivät lisäksi edes lue opetussuunnitelmia, jolloin piilo-

opetussuunnitelmat ottavat vallan. Valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet on Anttilan mukaan tehty enimmäkseen asiantuntevasti, mutta ne ovat kuitenkin aivan eri maailmasta kuin monien koulujen kulttuuri ja opetuskäytännöt. Opettajalla on liikaa vapauksia tehdä luokassaan mitä haluaa, ja siksi opetussuunnitelman perusteiden mukaiset tavoitteet eivät toteudu niin kuin niiden pitäisi. (Anttila, 2006, 148–149, 154.)

3 MUSIIKINOPETUS LUKIOISSA

3.1 Opetussuunnitelman perusteet

Nykyiset nuorille tarkoitetun lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet, joihin jo viittasin edellä, on vuodelta 2003 ja ne on otettu käyttöön viimeistään syksyllä 2005. Käytän jatkossa näistä opetussuunnitelman perusteista puhuttaessa yleisesti käytössä olevaa lyhennettä LOPS. Koulukohtaisissa lukion opetussuunnitelmissa voi olla alueellisia sekä kunta- ja lukiokohtaisia osia, mutta ne laaditaan LOPS:n pohjalta. Niitä laadittaessa tulee ottaa huomioon lukion toimintaympäristö, paikalliset arvovalinnat ja osaamisvahvuudet sekä erityisresurssit. Lukiopaikkakunnan tai -alueen luonto ja ympäristö, kieliolosuhteet, historia sekä elinkeino- ja kulttuurielämä voivat tuoda paikallisuutta opetussuunnitelmaan. Koulutuksen järjestäjä hyväksyy opetussuunnitelman, ja opiskelijalla täytyy olla mahdollisuus suorittaa lukion oppimäärään sisältyvät opinnot kolmessa vuodessa. (LOPS, 2003, 8.)

Lukiokoulutuksen tehtävä on LOPS:n mukaan jatkaa perusopetuksen opetus- ja kasvatustehtävää antaen laaja-alaisen yleissivistyksen ja riittävät valmiudet lukion oppimäärään perustuviin jatko-opintoihin. Lukion tulee muun muassa antaa valmiuksia vastata yhteiskunnan ja ympäristön haasteisiin sekä taitoa tarkastella asioita eri näkökulmista. Sen tulee myös tukea opiskelijan itsetuntemuksen kehittymistä ja hänen myönteistä kasvuaan aikuisuuteen sekä kannustaa elinikäiseen oppimiseen ja itsensä jatkuvaan kehittämiseen. (LOPS, 2003, 12.)

LOPS:n mukainen musiikinopetus pohjautuu ajatukselle, että musiikki on merkittävä osa ihmisen kulttuuria. Musiikinopetuksen tehtävänä on tähdätä siihen, että opiskelija tiedostaa musiikkisuhteensa ja syventää sitä, sillä omakohtainen musiikkisuhde vahvistaa

itsetuntemusta ja kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä tukee itsetuntoa. Tavoitteena on, että opiskelija oppii ymmärtämään musiikin monenlaisia ilmenemismuotoja ja merkityksiä. Musiikinopetuksen tehtävänä on tarjota elämyksiä, taitoja ja tietoja, jotka lisäävät opiskelijan musiikillista sivistystä ja rohkaisevat häntä elinikäiseen musiikin harrastamiseen. Myös musiikin oppimisen sosiaalinen luonne mainitaan opetussuunnitelman perusteissa: yhdessä musisoiminen on ainutlaatuista ryhmätoimintaa, joka vahvistaa sosiaalisia taitoja sekä kommunikaatiotaitoja. (LOPS, 2003, 196.)

Keskeistä musiikinopetuksessa opetussuunnitelman perusteiden mukaan tulee olla opiskelijan oma ilmaisu, luovuus, vuorovaikutustaidot ja myönteiset kokemukset. Musiikki nähdään tärkeänä osana koulun juhlia ja tapahtumia, ja sen tulee taideaineena tukea ja luoda koulun kulttuuritoimintaa ja myös syventää oman ja muiden kulttuurien tuntemusta. Opiskelijan tulisi musiikinopetuksen kautta saada valmiuksia taiteelliseen työskentelyyn, aktiiviseen kulttuurivaikuttamiseen, teknologian hyödyntämiseen musiikin alalla ja median tarjonnan kriittiseen tarkasteluun. Oppisisällöt määritellään LOPS:ssa melko väljästi: musiikin tuottaminen – laulaminen, soittaminen ja musiikillinen keksintä – sekä kuunteleminen ovat siinä keskeisiä sisältöjä. Oppisisältöjen valinnassa tulee ottaa huomioon opiskelijoiden erilainen suuntautuminen ja lähtötaso ja pyrkiä tarjoamaan jokaiselle mielekkäitä musiikillisia tehtäviä. Opetussuunnitelman perusteissa musiikin pakollisia kursseja on kaksi: *Musiikki ja minä* ja *Moniääninen Suomi* sekä syventäviä valinnaisia kursseja kolme. Koulukohtaisesti toteutuneita kursseja voi olla enemmän tai vähemmän. (LOPS, 2003, 196–198.)

3.2 Erityisen koulutustehtävän saaneet lukiot

Opetusministeriö on myöntänyt joillekin lukiokoulutuksen järjestäjille erityisen koulutustehtävän, jolloin lukion opetustarjonnassa korostuu määrätty erityistehtäväalue. Lukiossa voidaan painottaa tiettyyn erityistehtävään kokonaisuudessaan (esim. musiikkilukio), tai lukiossa on tavallisen lukiolinjan lisäksi erityistehtäväalue (esim. musiikkilinja). Näissä lukioissa opiskelijalla on oikeus hieman poiketa valtakunnallisesta

tuntijaosta, vaikkakin opiskelijan ensisijainen tehtävä on suorittaa lukion oppimäärä ja ylioppilastutkinto sekä samalla suorittaa erityisalan opintoja. (Opetushallitus, 2012.)

Erikoislukioiden historia alkoi 1960- ja 1970-luvuilla, kun valtioneuvosto myönsi oikeuden taideaineiden opetuksen painottamiseen neljälle lukiolle: Savonlinnan Taidelukiolle, Kaustisen lukiolle, Kuopion musiikkilukiolle ja Madetojan lukiolle. Kun lukion lukusuunnitelmia yhtenäistettiin 1970- ja 1980-luvulla, valtioneuvosto määräsi näille lukiolle vuonna 1981 erityisen tehtävän taideaineisiin. Uusia lupia valtioneuvosto myönsi vielä 1980-luvun lopussa, kunnes vuonna 1991 toimivalta lupien myöntämisessä siirtyi opetusministeriölle. (Blom, 1994, 295.)

Opetushallituksen koulutusnetin (2012) mukaan vuonna 2012 Suomessa toimi 58 erikoislukiota, jotka ovat erilaisten taideaineisiin (musiikki, kuvataide, ilmaisutaito) suuntautuneiden lukioiden lisäksi muun muassa urheilu-, tiede- ja kielilukioita, ruotsinkielisiä erityistehtävän saaneita lukioita sekä IB-lukioita. Suomessa toimii erityislukioina myös lukio-opetusta antavia Steinerkouluja. Musiikkiin erikoistuneita lukioita on kymmenen: Kaustisen musiikkilukio, Kuopion Yhteiskoulun musiikkilukio (musiikki ja tanssi), Madetojan musiikkilukio Oulussa, Puolalanmäen lukio Turussa, Sibelius-lukio (musiikki ja tanssi), Espoon Tapiolan lukio, Tiirismaan lukio Lahdessa, Vaskivuoren lukio Vantaalla (musiikki, tanssi ja media) ja Kajaanin lukio, joka on Savonlinnan Taidelukion tavoin erikoistunut sekä musiikkiin että kuvataiteeseen. Lisäksi kuvataiteeseen erikoistuneita lukioita on Helsingissä, Tampereella ja Lapinlahdella. Kaikki näistä lukioista ei ole varsinaisia musiikki- tai kuvataidelukioita, vaan joissakin niistä on erillinen musiikki- tai kuvataidelinja, ja muut luokat ovat nk. tavallisia luokkia. (Opetushallituksen koulutusnetti, 2012.)

4 SAVONLINNAN TAIDELUKIO

4.1 Taidelukion esittely

Savonlinnan Taidelukio on Pohjoismaiden vanhin erikoislukio. Se sai ensimmäisenä Suomessa valtakunnallisen taidekasvatuksen erityistehtävän. Taidelukio perustettiin Valtioneuvoston 17.5.1967 myöntämän luvan mukaisesti ”antamaan valtion kahdeksanluokkaisen yleislyseon kolmea lukioluokkaa vastaavan tieto- ja taitomäärän lisäksi taidekasvatusta”. Alkuvuosina koulutuksen järjestäjänä toimi kannatusyhdistys, kunnes vuoden 1979 alusta alkaen oppilaitos liitettiin osaksi Savonlinnan kaupungin koulutoimea. Samana vuonna olemassa olevan kuvataidelinjan rinnalle perustettiin musiikkilinja, ja näin kyseisenä vuonna oppilaitoksen asema vahvistui merkittävästi. Vuonna 1983 toiminta vakiintui entisestään, kun Opetusministeriö myönsi oppilaitokselle pysyvän oikeuden valtionapuun, ja Kouluhallitus antoi pysyvän todistuksenanto-oikeuden. Tätä ennen näihin koulutuksen järjestämisen perusedellytyksiin oli saatu varmuus vuosittaisilla päätöksillä. Nykyinen lukiokoulutuksen järjestämislupa on annettu tammikuussa 2004, ja siinä määritellään erityiseksi koulutustehtäväksi musiikki- ja kuvataidepainotteinen opetus. (Paajanen & Valtonen, 1987, 13–19; Savonlinnan Taidelukion opetussuunnitelma, 2005, 4.; Savonlinnan Taidelukion kotisivut, 2012.)

Savonlinnan Taidelukio on siis musiikkiin ja kuvataiteeseen erikoistunut yleissivistävä oppilaitos, joka antaa opiskelijalle riittävät valmiudet lukion oppimäärään perustuviin jatko-opintoihin. Lukio-opintojen päättyessä opiskelija suorittaa ylioppilastutkinnon ja saa lukion päättötodistuksen. Erityistehtävän mukaisesti Taidelukiossa annetaan laaja-alaista musiikin ja kuvataiteen opetusta. Taidelukioon hakeudutaan opiskelemaan ympäri Suomea, ja opiskelijat valitaan valintakokeiden kautta. Musiikkilinjalle otetaan vuosittain 37 ja kuvataidelinjalle 57 uutta opiskelijaa, yhteensä opiskelijoita on noin 300. Musiikkilinjan opiskelijoista 4–6 voi

syventyä ooppera- ja musiikkiteatterikoulutukseen linjalla, joka perustettiin vuonna 2002. (Savonlinnan Taidelukion opetussuunnitelma, 2005, 4, 5; Savonlinnan Taidelukion kotisivut, 2012.)

Savonlinnan Taidelukio on kulttuuriympäristössä toimiva koulu, ja se tekee yhteistyötä paikallisten, kansallisten ja kansainvälisten taide- ja kulttuuri-instituutioiden kanssa. Koululla on paljon kansainvälisiä yhteyksiä. Taidelukion kuoro ja kansanmusiikkiyhtye Takamus ovat tehneet vuosien varrella paljon esiintymismatkoja ulkomaisiin ystävyyskouluihin, mm. Saksaan ja Puolaan. Viime aikoina on luotu suhteita myös japanilaisen lukion kanssa. Olennainen osa Taidelukion toimintaa ovat poikkitaiteelliset produktiot, konsertit, opintomatkat ja näyttelyt. Taidelukiolla on pitkät perinteet musikaalien ja musiikinäytelmien säveltämisessä ja esittämisessä. (Savonlinnan Taidelukion kotisivut, 2012.)

4.2 Taidelukion opetussuunnitelma

Seuraavaksi esittelen Taidelukion opetussuunnitelmaa yleisellä tasolla, muun muassa opetussuunnitelmaan kirjattua arvoperustaa, oppimiskäsitystä, opetusmenetelmiä ja toimintakulttuuria. Lisäksi käyn läpi lyhyesti opintojen rakentumisen Taidelukiossa sekä kerron yleisesti musiikkilinjalla opiskelusta. Tutkimustulosten yhteydessä avaan tarkemmin opetussuunnitelmaa, erityisesti musiikkilinjan musiikinopetuksen osalta. Kirsi Kokkonen ja Inka Nissinen (1997) selvittivät pro gradu –tutkielmassaan viiden musiikkiin erikoistuneen lukion musiikin opetussuunnitelmien sisältöä. Heidän tutkimuksessaan, josta kerron seuraavassa luvussa, ei ollut mukana Savonlinnan Taidelukiota.

Savonlinnan kaupungin koulutuslautakunta koulutuksen järjestäjänä hyväksyy Taidelukion erityisen tehtävän mukaisen opetussuunnitelman, joka pohjautuu LOPS:iin täsmentäen ja täydentäen perusteissa olevia sisältöjä ja tavoitteita. Opetussuunnitelman mukaisen oppimäärän voi Savonlinnan Taidelukiossa suorittaa 2–4 vuodessa, pääsääntöisesti se

suoritetaan kuitenkin kolmessa vuodessa. (Savonlinnan Taidelukion opetussuunnitelma, 2005, 4–6.)

Taidelukion kasvatus- ja opetustehtävä perustuu kulttuurimme keskeiselle arvopohjalle, ja opiskelijoita tuetaan oman arvomaailmansa jäsentämisessä ja valintojensa kriittisessä pohtimisessa. Heitä kannustetaan luovaan toimintaan, vastuullisuuteen, vuorovaikutukseen, pitkäjänteiseen työskentelyyn ja sitoutumiseen. Taidelukio pyrkii kasvattamaan opiskelijoitaan yhteistyökykyisiksi, korkeat eettiset ja esteettiset arvot sisäistäneiksi ihmisiksi, jotka tiedostavat oikeutensa ja velvollisuutensa sekä tuntevat vaikutusmahdollisuutensa muuttuvassa yhteiskunnassa. Opetussuunnitelman mukaan työskentelylle on ominaista avoimuus, vastuullisuus, luottamuksellisuus, taiteiden välinen yhteistyö ja kollegiaalisuus sekä opiskelijoiden kesken että opettajien ja opiskelijoiden välillä. Taiteet yleissivistyksen osana nähdään kaikkien perusoikeutena rikastuttaa elämäänsä, ja ne ovat Taidelukiossa yhdistävä tekijä yksilön kasvussa ja kehityksessä. (Savonlinnan Taidelukion opetussuunnitelma, 2005, 4–6.)

Savonlinnan Taidelukiossa kehitetään konstruktivista, taiteellisesteettistä, aistimuksellista, kokeilevaa ja elämyksellistä oppimista. Oppimisprosessissa korostuvat sosiaalinen, tutkiva, kokeileva ja uutta luova toiminta. Opetusmenetelmiä valitessa lähtökohtana on opiskelijoiden yksilöllisten taipumusten ja tarpeiden huomioiminen. Fyysinen ympäristö pedagogisesti asianmukaisine välineineen ja laitteineen tukee oppimista ja helpottaa opiskelijoita ja opettajia tavoitteellisessa työssä. Viihtyisyys, esteettisyys ja turvallisuus auttavat jokaista löytämään paikkansa suvaitsevuu den, avoimuuden ja moniarvoisuuden ilmapiirissä. (Savonlinnan Taidelukion opetussuunnitelma, 2005, 6.)

Opinnot Taidelukiossa rakentuvat niin, että opiskelijan tulee suorittaa vähintään puolet lukion jokaisen pakollisen oppiaineen kursseista. Opiskelija on oikeutettu vähentämään pakollisten kurssien määrästä kahdeksan kurssia, kun hän suorittaa vähintään 12 kurssia erityisen koulutustehtävän mukaisia opintoja. Näiden kurssien tulee olla muita kuin valtakunnallisen opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä pakollisia ja syventäviä kursseja. (Savonlinnan Taidelukion opetussuunnitelma, 2005, 8.)

4.3 Musiikkilinja

Musiikkilinjalla opiskellaan ja harrastetaan musiikkia tavoitteellisesti ja monipuolisesti, tarjolla on opetusta klassisessa musiikissa, jazzissa, rockissa ja kansanmusiikissa. Opiskelijoille pyritään tarjoamaan elämyksiä, kokemuksia, tietoa ja taitoa, joiden kautta musiikista voi tulla persoonallinen ilmaisuväline ja elämää rikastuttava tekijä. Opiskelija saa hyvät edellytykset kehittyäkseen asiantuntevaksi musiikin harrastajaksi tai jatkaakseen opiskeluaan musiikin ammattilaiseksi. (Savonlinnan Taidelukion opetussuunnitelma, 1995, 93.)

Musiikkilinjalla jokainen opiskelee kahden instrumentin soittoa tai laulua ja yhden instrumentin soittoa. Ooppera- ja musiikkiteatterikoulutuksessa olevilla on pääinstrumenttinaan laulu. Opetus järjestetään yhteistyössä naapurissa sijaitsevan Savonlinnan musiikkiopiston kanssa. Opiskelijat saavat myös säveltapailun, musiikinteorian ja musiikin historian kursseilta teoreettista pohjaa käytännön musisoinnilleen sekä musiikkiteknologian ja sävellyksen opetusta. Yhteismusisointiryhmiä ovat muun muassa kuoro, kansanmusiikkiyhtyeet, rock- ja jazzbändit. (Savonlinnan Taidelukion opetussuunnitelma, 2005, 93; Savonlinnan Taidelukion kotisivut, 2012.)

Savonlinnan Taidelukion musiikkilinjaan ja sen musiikinopetukseen sekä opetussuunnitelmaan palaan myöhemmin tarkemmin tutkimustulosten yhteydessä.

5 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA MUSIIKKILUKIOISTA

Laajoja tutkimuksia tai väitöskirjoja musiikkilukioista ei ole tehty. Seuraavassa esittelen pro gradu -tutkielmia, jotka käsittelevät musiikkilukioita ja sivuavat tutkimusaihettani.

Tuomas Ronkaisen ja Kimmo Toivolan (2006) pro gradu –tutkielma käsittelee Savonlinnan Taidelukioista 1990-luvulla valmistuneiden näkemyksiä Taidelukioista, kulttuurista ja taidekasvatuksesta. Tutkimuksen kohderyhmänä oli Savonlinnan Taidelukioista 1990-luvulla valmistuneita, jotka vastasivat sekä avoimia kysymyksiä että monivalintakysymyksiä sisältävään kyselylomakkeeseen. Keskeisin tutkimustulos on vastaajien positiivinen suhtautuminen kulttuuriin sekä Savonlinnan Taidelukioon. Vastaajat toimivat useilla erilaisilla kulttuurikentillä, lähes kaksi kolmasosaa kyselyyn vastanneista kertoi työskentelevänsä ammatikseen kulttuurialalla. Kulttuuripalveluiden käyttö havaittiin tutkimustulosten mukaan myös aktiiviseksi. (Ronkainen & Toivola, 2006, 3, 69.)

Niin kulttuurialalla kuin muillakin aloilla toimivat kokivat saaneensa lukioajalta ammattiinsa liittyen runsaasti hyötyä, erityisesti korostettiin erilaisten taiteeseen liittyvien tietojen ja taitojen oppimista. Vastaajat ilmoittivat myös saaneensa runsaasti taitoja, sosiaalisia valmiuksia ja itsevarmuutta taidepainotteiseen harrastamiseen. Ronkaisen ja Toivolan tutkimuksen mukaan Savonlinnan Taidelukio koettiin vastausten perusteella myös turvalliseksi ympäristöksi identiteetin rakentamisessa ja itsenäistymisprosessissa, jotka ovat meneillään lukioiässä. Kyselyyn vastanneet kokevat taidekasvatuksen hyvin tärkeänä lasten ja nuorten kasvattamisessa. (Ronkainen & Toivola, 2006, 69–81.)

Marjukka Memrikin (1997) pro gradu –tutkielman tarkoituksena oli selvittää Kaustisen musiikkilukion käyneiden, nyt musiikillisissa ammatissa toimivien tai siihen opiskelevien viiden henkilön lukioaikaa, heidän lapsuuttaan, kouluaikaansa ja elämänuravalintaansa. Teoreettisena viitekehysenä tässä tutkimuksessa on minäkuva ja motivaatio, ja aineisto

kerättiin teemahaastatteluilla. Viisi haastateltavaa edustivat jokainen erilaisia musiikillisia ammatillisia suuntauksia. Haastateltavat katsoivat kasvaneensa ihmisinä musiikkilukioaikana, ja tähän vaikutti koulun hyvä henki ja koulun tiiviit ihmissuhteet. Opettajien kannustavalla asenteella on ollut myönteisiä vaikutuksia oppilaisiin. Myös musiikillinen kehittyminen oli haastateltavien mielestään monipuolista, ja musiikkilukio loi hyvän pohjan lähtee musiikilliseen ammattiin. Neljä viidestä haastateltavasta kertoi ajatelleensa musiikkia ammatikseen jo lukiossa. (Memrik, 1997, 2, 49–51.)

Musiikkilukioaikaa voi Memrikin tutkimuksen mukaan luonnehtia tärkeäksi ajanjaksoksi, jolloin kasvoi ihmisenä nuoresta kohti aikuisuutta ja kehittyi muusikkona. Haastateltavilla oli positiivinen musiikillinen minäkäsitys, ja he kokivat, että pohjatyö musiikillisissa taidoissa oli tehty lukioaikana. Koulu antoi mahdollisuuden soittaa valitsemaansa soitinta ja tuki musiikkiharrastusta tarjoten monipuolisia soitinkokoonpanoja ja esiintymistilaisuuksia. Musiikillisia vaikutteita sai myös kaveripiiriltä, ja musiikissa menestyminen puolestaan innosti harjoittelemaan. Musiikkilukioaikaa kuvailtiin kaiken kaikkiaan elämykselliseksi, myös musiikilliselta kannalta. (Memrik, 1997, 50–51.)

Annamaria Hannosen (1998) pro gradu –tutkielma liittyy myös läheisesti omaan tutkimukseeni, ja sen aiheena on musiikkilukion merkitys sen oppilaille sekä vaikutus ammattiin suuntautumiseen ja nykyisiin musiikkiharrastuksiin. Tutkielmaan sisältyy myös katsaus Suomessa 1996–1997 toimineista erikoislukioista, ja sen teoreettisena lähtökohtana on nuorten ihmisten ammattiin suuntautuminen, harrastukset yleisesti ja musiikin harrastaminen. Hannosen tutkimusaineistona on kyselyn vastaukset, jotka on kerätty eräältä Sibelius-lukion käyneeltä luokalta. Avoimilla kysymyksillä pyrittiin selvittämään Sibelius-lukion merkitystä vastaajille lukioaikana sekä vaikutuksia ammattiin suuntautukseen ja nykyisiin musiikkiharrastuksiin. Lisäksi Hannonen selvitti vastaajien musiikillisia taustoja ja musiikkiharrastuksia lapsuudessa sekä syitä hakeutua Sibelius-lukioon. (Hannonen, 1998, 2.)

Hannosen vuonna 1998 tekemän tutkielman tärkeimpiä tuloksia on, että vastaajat kertoivat edelleen harrastavansa musiikkia, mutta lukioajalla ei katsottu olevan vaikutusta nykyisiin musiikkiharrastuksiin. Musiikkiharrastukset lapsuudessa olivat olleet vastaajille tärkeitä. Erityisesti vanhempien tuki harrastuksille koettiin merkittävänä. Neljäsosa vastaajista kertoi

opiskelevansa ammattimuusikoksi tai työskentelevänsä musiikin ammattilaisena. Hieman alle puolelle vastaajista Sibelius-lukiolla oli ollut tärkeä merkitys ammattiin suuntautumiselle. Muun muassa muiden muusikoksi aikovien lukiolaisten mainittiin rohkaisseensa muusikon ammattiin suuntautumisessa. (Hannonen, 1998, 2, 55–56.)

Musiikillinen ilmapiiri Sibelius-lukiossa koettiin pääosin myönteiseksi. Suurin osa koki musiikkilukion musiikkiharrastuksiin ja harjoitteluun innostavana paikkana, kuitenkin musiikillista kilpailua koki puolet vastanneista. Sosiaalista ilmapiiriä sen sijaan kuvattiin monin eri tavoin, huonosta loistavaksi. Sosiaalista ilmapiiriä huononsi erilaisiin ryhmiin jakautuminen; musiikinlaji, esiintymiset ja joukosta erottuminen oli syynä suosittuihin ja ei-suosittuihin jakautumiselle. Ihmissuhteet koettiin yleisesti kuitenkin myönteiseksi ja ilmapiiriä kohottavaksi tekijäksi. (Hannonen, 1998, 56–58.)

Kirsi Kokkonen ja Inka Nissisen vuonna 1997 tekemä pro gradu –tutkielma kartoitti musiikkilukioiden toimintaa musiikinopettajien, oppilaiden ja opetussuunnitelman näkökulmasta. Tutkimus selvittää, kuinka monipuolinen lukioiden kurssitarjonta on, ja kuinka erityisesti opiskelijat, mutta myös opettajat kokevat musiikkiin erikoistuneen lukion. Lisäksi siinä kartoitetaan opiskelijoiden musiikillisia taustoja ja harrastuksia sekä selvitetään opiskelijoiden näkemyksiä musiikkiin erikoistuneiden lukioiden musiikinopetuksesta. Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksella, johon osallistui 98 oppilasta ja neljä musiikinopettajaa viidestä eri musiikkiin erikoistuneesta lukiosta eri puolelta Suomea. Kokkonen ja Nissinen käyttävät tutkimuksessaan käsitettä musiikkiin erikoistunut lukio yleisnimityksenä sekä musiikkilukioille että musiikkipainotteisille lukioille. Aineistona tässä tutkimuksessa toimi kyselyiden lisäksi koulukohtaiset musiikin opetussuunnitelmat, joihin Kokkonen ja Nissinen perehtyivät. (Kokkonen & Nissinen, 1997, 1–3.)

Tämä tutkielma liittyy omaan tutkimusaiheeseeni erityisesti opetussuunnitelman tarkastelun osalta ja siinä, miten opiskelijat kokevat musiikkiin erikoistuneiden lukioiden musiikin opetuksen. Opetussuunnitelmia tutkimalla Kokkonen ja Nissinen selvittivät, että pakollisten musiikin kurssien määrä vaihteli lukioissa kahdesta kahteentoista. Musiikkilukioissa kurssitarjonta oli laajempaa kuin musiikkipainotteisissa lukioissa, missä tarjonta oli niissäkin kuitenkin monipuolinen, ja opiskelijat saivat melko vapaasti valita erilaisia kokonaisuuksia.

Kaksi pakollista kurssia oli kaikissa lukioissa sisällöltään samantyyllisiä, peruskoulun asiat kertaavia ja uuteen orientoivia. Vieraiden musiikkikulttuurien tuntemusta oli mahdollista opiskella kaikissa lukioissa, kuten myös näyttämömusiikkia, tosin jossain oppilaitoksessa sitä vain sivuttiin. Musiikin historiaa opetettiin myös kaikissa viidessä koulussa, mutta teorian ja säveltapailun opintoja ei jokaisessa lukiossa ollut erikseen. (Kokkonen & Nissinen, 1997, 82–86.)

Opettajat halusivat painottaa opetuksessaan aktiivista musiikin tuottamista, soittamista ja laulamista. Lauluopetus oli monipuolista, ja erityisesti kuorotoiminta opiskelijoiden suosiossa produktioiden ohella. Kaiken kaikkiaan käytännön musiikkitoiminta oli aktiivista jokaisessa tutkimukseen osallistuneessa koulussa. Tutkimustulosten mukaan musiikkiin erikoistuneet lukiot olivat monipuolisia, ja sekä opiskelijat että opettajat arvostivat näitä. Koulut opetusvälineineen ja puitteineen olivat ajanmukaisia, ja musiikinopettajat opettivat monipuolisesti ja ammattitaitoisesti. Musiikkiin erikoistuneet lukiot antavat tämän tutkimuksen mukaan opiskelijalle hyvän pohjan musiikin jatko-opintoihin. (Kokkonen & Nissinen, 1997, 82–86.)

Palaan edellä mainittuihin tutkielmiin viimeisessä luvussa, jossa tarkastelen tutkimustuloksiani näihin pro gradujen tuloksiin peilaten. Muita musiikkilukioihin liittyviä pro gradu –tutkielmia on Arja Nikulan (1997) pro gradu –tutkielma, joka selvitti Savonlinnan Taidelukion opiskelijoiden kuuntelukokemuksia Olli Kortekankaan radiofonisesta sävellyksestä Memoria sekä Kirsi Kanalan ja Sanna Serguskinin (2000) Kaustisen musiikkilukion 1. ja 2. luokkalaisten oppimistyylejä ja itseohjautuvuutta tarkasteleva pro gradu –työ. Pirjo Littunen (1993) tutki pro gradussaan Savonlinnan Taidelukion käyneiden sosiaalista ja alueellista taustaa sekä oppilaiden sukupuolijakaumaa ja muutoksia näissä tekijöissä. Lisäksi Maini Hämäläisen (2006) pro gradu –tutkielmassa tarkasteltiin taidelukiolaisten käsityksiä luovuudesta. Edellä mainitut tutkielmat eivät kuitenkaan sen suuremmin liity aiheeseeni, joten jätän ne vähemmälle huomiolle.

6 TUTKIMUSASETELMA

6.1 Tutkimustehtävät

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millainen on Savonlinnan Taidelukion musiikkilinjan musiikillinen anti sekä opetussuunnitelman että musiikkilinjan abiturienttien näkökulmasta. Tutkimus jakautuu kahteen päätehtävään:

- 1. Savonlinnan Taidelukion musiikkilinjan musiikin opetussuunnitelman tavoitteet ja kurssitarjonta?*
- 2. Savonlinnan Taidelukion musiikkilinjan abiturienttien näkemyksiä opetussuunnitelman mukaisesta musiikinopetuksesta?*

Ensimmäistä tutkimustehtävää selvitän tarkastelemalla Savonlinnan Taidelukion opetussuunnitelmaa, erityisesti musiikkilinjan musiikin opetuksen osalta.

Toisen päätehtävän kautta selvitän musiikkilinjan abiturienttien näkemyksiä musiikinopetuksesta pohjautuen pääosin Savonlinnan Taidelukion musiikkilinjan musiikin opetussuunnitelmaan. Tutkin, miten opetussuunnitelmassa olevat tavoitteet ovat toteutuneet tähän mennessä abiturienttien näkökulmasta ja millaista musiikinopetusta he mielestään saavat. Tutkimustehtävä jakautuu useampiin pienempiin tutkimuskysymyksiin, jotka etsivät vastausta muun muassa siihen, millainen on musiikin kurssitarjonta opiskelijoiden mielestä, millainen on opettajien ja opiskelukavereiden merkitys musiikin opiskelussa, mitä opiskelijoilta odotetaan musiikin tekemisen suhteen, ja mitkä ovat tärkeämpiä musiikkiin

liittyviä kokemuksia lukioajalta. Opiskelijat arvioivat myös lukioajan vaikutusta musiikin harrastamiseen ja tulevaan ammatinvalintaan ja kertovat suuntautumisestaan musiikin saralla.

6.2 Tutkimusmenetelmä

Kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tutkimus ovat lähestymistapoja, joita on käytännössä vaikea ja tarpeetontakin erottaa toisistaan. Ne voidaan nähdä tutkimuksessa toisiaan täydentäviksi suuntauksiksi ja ne ovat usein käytössä rinnakkain. (Hirsjärvi ym., 2006, 127–128.) Tutkimukseni edustaa tämänkaltaista tutkimusta, jossa on sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia piirteitä. Tavoitteenani on tutkia Savonlinnan Taidelukion musiikinopetusta mahdollisimman monipuolisesti ja kokonaisvaltaisesti sekä musiikkilinjan musiikinopetuksen opetussuunnitelman että musiikkilinjan abiturienttien näkökulmasta.

Päättökäytännöni on kyselylomake (ks. liite 1), jossa kysyn musiikin opetuksesta ja opiskelusta sekä määrällisesti että laadullisesti. Esitän tuloksia erilaisin visuaalisin kuvioin ja numeerisin jakaumin, mutta tarkastelen aineistoa myös laadullisesti. Tutkimuksen kohderyhmää ja kyselylomaketta esittelen seuraavassa tarkemmin.

6.2.1 Kohderyhmän valinta

Tutkimukseni jakautuu päätehtävien mukaan kahteen osaan. Ensimmäinen tutkimustehtävä kohdistuu opetussuunnitelmaan ja toinen musiikkilinjan abiturienttien näkemyksiin musiikinopetuksesta. Tutkimusmenetelmänä abiturienttien näkemyksien saamiseksi käytin kyselylomaketta, johon vastasi lokakuussa 2012 yhteensä 33 vastaajaa. Heistä 27 oli kolmannen ja kuusi vastaajaa neljännen vuosikurssin opiskelijoita. Kolmannen vuosikurssin abiturienteista vastasi 73 % ja neljännen vuosikurssin abiturienttien vastausprosentti oli 55. Vastaajista naispuolisia oli 24 ja miespuolisia yhdeksän.

Valitsin musiikkilinjan abiturientit kohdejoukoksi, jotta saan tutkimustuloksia varten kattavan aineiston. Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan on tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta asiasta mahdollisimman paljon. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 85–86.) Tämän takia valitsin tutkimukseeni kaikista lukiolaisista juuri abiturientit, jotka ovat lukio-opinnoissaan loppusuoralla ja ovat Taidelukion opiskelijoista pisimpään olleet koulunsa musiikinopetuksessa. Heillä on eniten kokemusta siitä, millaista musiikin opiskelu Taidelukiossa on ja näin pystyvät parhaiten kertomaan näkemyksistään opintojensa musiikilliseen antiin liittyen. Neljännen vuosikurssin opiskelijat ovat ajoittaneet opintonsa neljälle vuodelle ja ovat näin ollen myös syksyn 2012 abiturientteja.

Sovin koulun musiikinopettajan kanssa, että menen tekemään kyselyn kolmannen vuosikurssin abiturienteille heidän musiikkitunnilleen. Tunnilta oli sinä päivänä poissa 13 opiskelijaa, mikä on aika suuri määrä. Pyysin musiikinopettajaa informoimaan poissaolijoita kyselystä ja jakamaan heille lomakkeet. Poissaolijoista kyselyyn vastasi kolme opiskelijaa. Opettaja jakoi lomakkeen myös musiikkilinjan neljännen vuosikurssin opiskelijoille, joista kuusi yhdestätoista vastasi kyselyyn. Näillä neljännen vuosikurssin opiskelijoilla ei ollut enää yhteisiä oppitunteja, joten heidän saaminen samaan tilaan vastaamaan kyselyyn yhtä aikaa oli hankalaa, ja siksi heille jaettiin kyselyt itsenäisesti vastattavaksi. Vastaamisaikaa annoin reilun viikon verran kyselyn jakamisesta, ja kysely oli määrä palauttaa opettajan lokeroon.

6.2.2 Aineiston keruu

Valitsin menetelmäksi kyselyn esimerkiksi haastattelun sijaan siksi, että sen avulla pystyn kartoittamaan opiskelijoiden näkemyksiä laajemmin kuin yksittäisten haastattelujen avulla. Kysely tulee englanninkielisestä sanasta *survey*, ja se tarkoittaa sellaisia kyselyyn, haastattelun ja havainnoin muotoja, joissa aineistoa kerätään standardoidusti ja joissa kohdehenkilöt muodostavat otoksen tietystä perusjoukosta. Standardoituus tarkoittaa sitä, että kaikilta vastaajilta kysytään samaa asiaa täsmälleen samalla tavalla. (Hirsjärvi ym., 2006, 182.)

Kyselyn muoto voi vaihdella tutkimuksen tarkoituksen ja kohderyhmän mukaan (Valli, 2007a, 102). Tutkimuksessani käytin kontrolloitua kyselyä. Suurimmalle osalle, 24 vastaajalle, jaoin lomakkeet henkilökohtaisesti ja olin läsnä vastaamistilanteessa, heidän musiikintunnillaan. Uusitalon (1991, 91) mukaan tällainen kontrolloitu kysely vastaa informoitua kyselyä. Kerroin vastaajille lyhyesti tutkimuksen tarkoituksesta, ja kävimme yhdessä lomakkeen läpi. Tähdensin vastausten tärkeyttä tutkimuksen kannalta ja pyysin vastaamaan kyselyyn mahdollisimman huolellisesti ja esittämään tarvittaessa lisäkysymyksiä. Läsnäolollani tutkimustilanteessa halusin varmistaa sen, että opiskelijat saivat tarkan ohjeistuksen ja mahdollisuuden esittää lisäkysymyksiä. Uskonkin tämän parantaneen aineiston laatua näiden vastaajien osalta.

Kyselylomake sisälsi sekä avoimia että Likert-tyyppiseen asteikkoon perustuvia kysymyksiä ja lisäksi yhden monivalintakysymyksen. Tunnistetietoina kysyin opiskelijoiden sukupuolta, syntymävuotta ja opintojen aloitusvuotta. Likert-tyyppisten kysymysten skaala oli seuraavanlainen: 1 täysin eri mieltä, 2 eri mieltä, 3 samaa mieltä, 4 täysin samaa mieltä ja 0 en osaa sanoa. Sijoitin luokan 'en osaa sanoa' vähän kauemmaksi ja viimeiseksi arvolle nolla, koska numeerisessa tarkastelussa tämä luokka sijoitettuna vaikkapa arvolle kolme asteikolla 1–5 voisi vääristää tuloksia. Väittämä tutkimuksessani tarkoittaa mielestäni sitä, ettei vastaajalla ole mielipidettä, ja tällöin arvo nolla antaa oikeamman kuvan vastauksesta. (Valli, 2007b, 186.)

Käytin sopivien, täsmällisten kysymysten pohdintaan paljon aikaa ja pyrin tekemään helposti ymmärrettäviä ja selkeitä kysymyksiä, jotka kohdentuvat tutkimuksen tarkoitukseen ja vastaavat tutkimuskysymyksiin. Lähdin rakentamaan kysymyksiä vasta, kun tutkimusongelmat olivat täsmentyneet, jotta ne olisivat mahdollisimman paljon tutkimuksen tavoitteiden mukaisia. Erityisen tärkeää tutkimuksen tarkoituksen kannalta oli, että kysyttävät asiat kytkeytyivät opetussuunnitelmaan. Vallin (2007a) mukaan kysymysten tekemisessä ja muotoilussa täytyykin olla erityisen tarkkana, koska onnistuneet kysymykset ovat sopivan aiheen valinnan ohella onnistuneen tutkimuksen perusta. Kysymysten tulee olla sellaisia, ettei niitä voi ymmärtää monella tavalla. Niiden tulee olla yksiselitteisiä eivätkä ne saa olla johdattelevia, jotta tulokset eivät vääristy. (Valli, 2007a, 102–103). Myös lomakkeen pituutta harkitsin tarkkaan. Liian pitkä lomake saa joskus vastaajan luopumaan vastaamisestaan ennen

kuin on edes tutustunut siihen tarkemmin (Valli, 2007b, 104). Käyttämässäni kyselylomakkeessa oli kolme vastaussivua, ja arvioin, että sen täyttämiseen menisi ajallisesti korkeintaan yksi oppitunti.

Suurin osa Likert-asteikolla vastattavista kysymyksistä käsitteli musiikkilinjan musiikin opetussuunnitelmassa olevia tavoitteita ja niiden toteutumista. Esimerkiksi, kun opetussuunnitelman mukaan musiikinopetuksen tavoitteena on opiskella ja harrastaa musiikkia tavoitteellisesti ja tarjota monipuolinen koulutus, jotta opiskelija voi kehittyä asiantuntevaksi musiikinharrastajaksi, opiskelijan tuli valita sopivin vaihtoehto seuraaviin väittämiin: ”Musiikin opiskelu on mielestäni tavoitteellista”, ”Musiikin opiskelu on mielestäni monipuolista” sekä ”Olen mielestäni asiantunteva musiikinharrastaja”. Musiikinopetuksen tavoitteista kerron tarkemmin tutkimustulosten yhteydessä luvussa seitsemän. Kyselylomakkeessa oli Likert-tyyppisiä kysymyksiä liittyen esimerkiksi myös kurssitarjontaan ja opiskelijan tulevaisuuden suunnitelmiin. Monivalintakysymyksenä (kyllä/ei/en osaa sanoa) kysyin opiskelijoiden aikomusta hakea musiikin ammattiopintoihin.

Halusin täydentää kyselylomaketta ja saada tarkempaa tietoa Taidelukion musiikillisesta annista avoimilla kysymyksillä, jotka myös kytkeytyvät opetussuunnitelmaan. Avointen kysymysten etuna on se, että ne voivat antaa yksityiskohtaisempaa tietoa tutkittavasta asiasta. Ne eivät suuntaa tutkittavien vastauksia niin paljon ja voivat osoittaa, mikä on todella keskeistä tai tärkeää vastaajien mielestä (Hirsjärvi, 2006, 190). Avoimet kysymykset laadin niin, että ne voisivat täydentää Likert-tyyppisiä kysymyksiä ja niistä saatuja tuloksia. Esimerkiksi, kun kysymyksessä seitsemän opiskelijan piti arvioida asteikolla 0–4, miten kollegiaalisuus opiskelijoiden ja opettajien kanssa sopii musiikin opiskeluun Taidelukiossa, seuraavassa avoimessa kysymyksessä pyysin vastaajaa kertomaan omin sanoin, millainen on opiskelukavereiden ja opettajien merkitys musiikin tekemisessä. Pyysin vastaajia kuvailemaan avoimin vastauksin myös Taidelukion musiikinopetusta, sen kurssitarjontaa, merkittävimpiä musiikkiin liittyviä kokemuksia lukioajalta sekä kertomaan musiikillisesta suuntautumisestaan.

Kerroin kyselyn saatetekstissä ja lisäksi suullisesti, että avoimia vastauksia saa mielellään jatkaa lomakkeen kääntöpuolelle. Suurin osa vastaajista paneutuikin avointen kysymysten

vastaamiseen huolella ja vastasi melko runsassanaisesti. Saatetekstissä pyysin myös vapaaehtoisilta yhteystietoja mahdollisia myöhempiä haastatteluja varten. Haastatteluja en katsonut kuitenkaan tarpeelliseksi tehdä, koska jo kyselyistä ja erityisesti avoimista vastauksista sain varsin kattavan aineiston tätä tutkimusta varten.

6.2.3 Aineiston analyysi

Kun tutkimusaineisto oli kerätty, aloitin aineiston analyysin. Aineiston analysoinnissa pääperiaatteena on valita sellainen analyysitapa, joka tuo parhaiten vastauksen tutkimustehtäviin (Hirsjärvi, 2006, 212). Koska tutkimukseni kyselylomakkeessa kysyin asioita eri tavoilla, sekä määrällisesti että laadullisesti, Likert-tyyppisin kysymyksiin, avoimin kysymyksiin ja monivalintakysymyksellä, analyysitavan valinnassa täytyi huomioida kysymysten laatu ja kysymysten tarkoitus.

Annoin jokaiselle tutkittavalle tunnistekoodin, joka koostui sukupuolta ilmaisevasta osasta ja numerosta (esim. M4). Likert-tyyppisiä kysymyksiä olivat kysymykset numero 1, 7 ja 10. Yhdeksäs kysymys oli monivalintakysymys. Näistä saadut vastaukset syötin tietokoneelle SPSS-ohjelmaan, jonka avulla sain erilaisia numeerisia arvoja eri muuttujille. Numeerisista arvoista minua kiinnosti tutkimuksen tavoitteet mielessä pitäen erityisesti muuttujien frekvenssit ja prosenttiosuudet.

Loput seitsemän kysymystä olivat avoimia kysymyksiä, ja niiden analysoinnissa käytin sisällönanalyysin menetelmää. Sisällönanalyysi on klassinen menetelmä, kun tutkitaan mitä tahansa tekstimateriaalia (Flick, 1998, 192). Sitä voidaan pitää joko yksittäisenä metodina tai väljänä teoreettisena kehyksenä ja sen avulla voidaan tehdä monenlaista, niin kvalitatiivista kuin kvantitatiivista tutkimusta (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 91).

Kysymykset numero kaksi ja kahdeksan analysoin samaan tyyliin. Pelkistin vastausten sisältämiä ilmauksia ja ryhmittelin niitä luokiksi. Ensimmäisenä kirjoitin yksinkertaisesti jokaisen vastauksen sisältämät asiat sellaisenaan ja pikku hiljaa pelkistin vastauksista tutkimustehtävän kannalta olennaisen tiedon. Ryhmittelin ilmaisuja ensiksi useampaan

ryhmään, joita yhdistelin myöhemmin suuremmiksi luokiksi tutkimuksen tavoitteiden mukaisesti. Esimerkiksi, kysymyksen numero kaksi (”Kuvaile vielä omin sanoin, millaista musiikinopetusta olet saanut Taidelukiossa.”) vastausten luokittelussa yhdistin kaikki opettajia koskevat maininnat yhdeksi luokaksi. Aluksi pienempiä opettajia koskevia luokkia oli muun muassa ammattitaitoiseen opetukseen, opettajan persoonaan ja kannustavaan opettajaan liittyen.

Koska tutkimuksen yhtenä tavoitteena oli saada selville, kuinka hyvin opetussuunnitelmassa olevat tavoitteet ovat toteutuneet abiturienttien näkökulmasta, minulla oli aluksi luokittelurunkona toisessa kysymyksessä opetussuunnitelman tavoitteita ensimmäisestä kysymyksestä (tavoitteellisuus, monipuolisuus, ammattitaitoisuus, elämykset ja kokemukset jne.) Kuitenkaan luokittelu yksistään tällä perusteella ei ollut tarkoituksenmukaista ja loppujen lopuksi se tapahtui sekä aineistolähtöisesti että opetussuunnitelman tavoitteisiin pohjautuen.

Kahdeksannessa kysymyksessä, jossa opiskelijat saivat kertoa opettajien ja opiskelukavereiden merkityksestä musiikin tekemisessä, vastausten luokittelu tapahtui samalla periaatteella. Opiskelukavereiden merkitykseen liittyen muodostui kolme luokkaa, joihin vastausten sisältämät ilmaisut sijoittuivat. Luokat ovat: Kavereilta oppiminen, Yhdessä tekeminen ja Hyvä ilmapiiri. Koska luokat ovat osittain päällekkäisiä eivätkä kovin tarkkarajaisia, minun täytyi tutkijana tiedostaa perusteet kullekin luokalle ja luokkarajoille, jotta analyysi onnistui.

Muiden avointen vastausten luokittelu oli selkeämpää. Niissä kerrottiin muun muassa, antoisimmista kursseista, merkittävimmistä kokemuksista ja suuntautumisesta musiikin saralla. Kaikkien avointen vastausten analysoinnille yhteistä oli, että yksi vastaus sisälsi useimmiten moneen eri luokkaan sijoittuvia ilmaisuja. Sellaiset vastaukset, joissa oli vain yksi maininta yhteen luokkaan, olivat melko harvinaisia. Sisällönanalyysia voidaan jatkaa luokkien muodostamisen jälkeen kvantifioimalla aineisto (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 120). Kun avoimista kysymyksistä saadut luokat olivat lopullisessa muodossaan, aloitin aineiston käsittelyn laskemalla, kuinka monta kertaa mikäkin luokka esiintyy. Näiden vaiheiden jälkeen aloitin tutkimustulosten etsimisen aineistosta ja aineiston varsinaisen tulkinnan.

6.3 Tutkimusmenetelmän luotettavuus

Kaikissa tutkimuksissa pyritään välttämään virheiden syntymistä. Tästä huolimatta tutkimusten luotettavuus ja pätevyys vaihtelevat, ja siksi niiden luotettavuutta pyritään arvioimaan. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa on kehitelty erilaisia tilastollisia menettelytapoja arvioimaan mittareiden luotettavuutta, kun taas kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston analyysivaihe ja luotettavuuden arviointi liittyvät toisiinsa kiinteämmin. Koska laadullisessa tutkimuksessa tutkija on tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline, pääasiallisin luotettavuuden kriteeri onkin tutkija itse. Täysin objektiivista havaintoa ei ole olemassa, vaan muun muassa jo käytetyt käsitteet, tutkimusasetelma ja menetelmät ovat tutkijan itsensä asettamia ja vaikuttavat tuloksiin. (Hirsjärvi ym., 2006, 216; Eskola & Suoranta, 1998, 209–212.)

Tutkimuksessani on sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia piirteitä. Subjektiivinen asemani tutkijana näkyi aina siitä lähtien, kun valitsin tutkimusmenetelmän ja päätin sen soveltamisesta tutkimukseen. Savonlinnan Taidelukion musiikillista antia olisi voinut tutkia myös muilla keinoin ja erilaista kohdejoukkoa käyttäen. Valitsin kyselylomakkeen päätutkimusmenetelmäksi, koska halusin saada kohderyhmäksi musiikkilinjan abiturientit kokonaisuudessaan. Abiturienteilla oli koulunsa opiskelijoista eniten tietämystä musiikin opiskelusta Taidelukiossa, mutta toisaalta kyselyn toteuttaminen keväällä olisi voinut antaa vielä luotettavimpia tuloksia. Haastattelu olisi ollut myös hyvä vaihtoehto menetelmäksi, mutta haastattelua käyttäen en olisi tämän tutkimuksen rajoissa saanut näin suurta kohderyhmää.

Valitettavasti en kuitenkaan onnistunut saamaan läheskään kaikilta abiturienteilta vastausta kyselyyn. Kolmannen vuosikurssin musiikkilinjan 37 abiturientista vastasi 27 opiskelijaa, ja neljännen vuosikurssilta kuusi opiskelijaa 11:sta. Oppitunnilta, jossa suurin osa vastaajista täytti kyselylomakkeen, oli poissa useita opiskelijoita sattumalta juuri sinä päivänä. Poissaolojoita ja neljännen vuosikurssin opiskelijoita, joille opettaja jakoi kyselyt itsenäisesti täytettäväksi, oli yhteensä 24, ja heistä vain reilu kolmannes (yhdeksän opiskelijaa) palautti kyselyn. Jälkeenpäin ajateltuna olisin voinut vielä yrittää järjestää näille opiskelijoille, tai

ainakin suurimmalle osalle heistä, yhteistä ajankohtaa, jolloin olisin mennyt koululle teettämään kyselyn. Uskon, että vastausprosentti olisi tällöin noussut.

Kuitenkin sain 33 vastauksesta riittävän kattavan aineiston tätä tutkimusta varten. Vastaajat olivat selvästi keskittyneet vastaamiseen, ja tyhjiä vastauksia yksittäisiin kysymyksiin oli vain muutama. Suurin osa vastaajista täytti kyselyä koko oppitunnin ajan, ja monet olivat jatkaneet vastauksia myös paperin kääntöpuolelle. Vastausten laadusta päätellen näyttää siltä, että vastaajat ovat kokeneet tutkittavan asian jollain tavalla merkityksellisenä itselleen ja ovat suhtautuneet vakavasti kyselyyn. Kirjallisen, anonymisti täytettävän kyselyn etuna on myös se, että vastaukset ovat todennäköisesti rehellisiä. Kyselyn ollessa tutkimusmentelmänä on kuitenkin huomioitava, että kaikki vastaajat eivät koe kirjallisen lomakkeen täyttämistä mielekkäänä. Esimerkiksi ne tutkittavat, joille kirjallinen tuottaminen on vaikeaa, pystyisivät luultavasti suullisessa haastattelussa vastaamaan paremmin kysymyksiin.

Haastattelu antaisi mahdollisuuden myös syvällisempiin ja laadullisempiin kysymyksiin ja analyysiin Taidelukion musiikillisesta annista, mikä voisi tuoda erilaista ja syvempää näkökulmaa tutkittavasta asiasta. Kuitenkin kyselyn etuna on sen lisäksi, että voidaan tutkia suurempaa joukkoa, myös se, että kyselyn avulla voidaan myös tutkia monia asioita (Hirsjärvi ym., 2006, 184). Koska tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia musiikillista antia erityisesti opetussuunnitelman ja sen tavoitteiden pohjalta, mielestäni kysely soveltui paremmin tähän tutkimukseen. Kyselyn avulla pystyin käymään läpi kutakuinkin kaikki opetussuunnitelmassa olevat musiikin tavoitteet, joiden arvioimiseen mielestäni sopi hyvin Likert-tyyppinen skaala. Likert-kysymyksiä täydensivät avoimet kysymykset. Kun samaa asiaa kysytään erityyppisin kysymyksin, mm. Denz (1978) määrittelee menetelmän metodin sisäiseksi triangulaatioksi (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 145), minkä voidaan katsoa parantavan tutkimuksen luotettavuutta.

Kysymyksiä laadittaessa on olennaista pitää selvästi mielessä tutkimuksen tavoitteet ja tarkoitus. Sopivien kysymysten asettelu onkin Hirsjärven (2006, 1991) mukaan oma ”taiteenlajinsa”. Tämä tuli esille erityisesti avointen kysymysten kohdalla. Pyrin tekemään kysymykset sellaisiksi, ettei niitä voisi ymmärtää muilla tavoin. Siitä huolimatta jotkut vastauksista oli mielestäni aiheen vierestä kirjoitettuja, tai sitten en ollut pystynyt

ilmaisemaan kysymyksen tarkoitusta tarpeeksi selkeästi. Esimerkiksi toisessa kysymyksessä (”Kuvaile vielä omin sanoin, millaista musiikinopetusta olet saanut Taidelukiossa.”) olisin voinut vielä korostaa sanaa ’millainen’ vaikkapa visuaalisesti. Monet vastaajat tässä yhteydessä kuvailemisen sijaan luettelivat kaikki musiikin kurssinsa. Kahdeksannen kysymyksen avulla halusin saada tietää, millainen on opiskelukavereiden ja opettajien merkitys musiikin tekemisessä nimenomaan Taidelukiossa. Koska en ollut ymmärtänyt maininta kysymyksessä ollenkaan Taidelukiota, jotkut kertoivat asiasta vain yleisellä tasolla. Kysymysten asettelu näiden kysymysten kohdalla olisi siis voinut olla selkeämpää. Vastauksista muihin kysymyksiin en huomannut merkkejä väärin ymmärtämisestä.

Likert-tyyppisiä kysymyksiä ei ole todennäköisesti kovin helppo ymmärtää väärin. Likert-kysymykset ovat myös siinä mielessä vastaaja-ystävällisiä, että niihen on melko vaivatonta vastata. Muutenkin pyrin arvioimaan, ettei kyselylomake olisi vastaajien näkökulmasta liian työläs tai pitkä, minkä uskon motivoineen vastaamaan huolellisesti. Myös se, että olin paikalla, kun suurin osa vastaajista teki kyselyä, paransi aineiston laatua. Kävimme yhdessä läpi lomakkeen, ja vastaajilla oli mahdollisuus esittää kysymyksiä lomakkeeseen liittyen. Muutama opiskelija halusikin varmistaa, että ovat ymmärtäneet jonkin asian oikein. Vastaustilanteessa kävi ilmi, että käsite ’kollegiaalisuus’ seitsemännessä kysymyksessä oli joillekin vieras. Selitin käsitteen merkityksen paikallaolijoille, mutta itsenäisesti vastanneiden käsitteen ymmärtämisestä en voi olla täysin varma. Mahdollisuus ymmärtää väärin kysymyksiä on suurempi, kun ei ole mahdollisuutta tehdä tarkentavia kysymyksiä. Tässäkin mielessä informoidun kyselyn teettäminen kaikille olisi tuottanut paremman aineiston.

Likert-tyyppisten ja monivalintakysymysten etuna on muun muassa se, että niiden koodaus ja analysointi on helppoa. Avointen kysymysten analysoinnissa on omat haasteensa. Sisällönanalyysi, jota sovelsin avointen kysymysten analysoinnissa, perustuu tulkintaan ja päättelyyn. Erityisesti aineiston luokittelu on kriittinen vaihe. Tutkijalla on siinä merkittävä rooli, sillä aineiston analyysissa ja luokittelussa on kyse ”keksimisen logiikasta”. Toisin sanoen tutkija on se, joka löytää aineistosta teemoja oman ymmärryksensä varassa. (Tuomi & Sarajarvi, 2009, 95–100.) Luokitteluvaihe ei tutkimuksessani lähtenyt kuitenkaan aivan tyhjältä, sillä käytin opetussuunnitelmaa ja siinä olevia tavoitteita jonkinlaisena raamina ja luokittelun perustana. Analyysi ei siis edennyt pelkästään aineistolähtöisesti, vaan se tapahtui

tutkimuksen tavoitteet mielessä pitäen ja niihin pohjautuen. Luokista ja niiden rajoista kerroin jo aiemmassa luvussa. Sellaisissa tilanteissa, kun jokin ilmaisu olisi voinut sijoittua toisesta näkökulmasta katsottuna johonkin muuhun luokkaan, olennaista oli, että olin perustellut luokkarajat itselleni selkeästi.

On huomioitava, etteivät kyselyni kaikki avoimet kysymykset olleet tämän tyyppisiä kysymyksiä, joidenka vastaukset täytyi luokitella osittain tulkinnan ja päättelyn varaisesti. Kysymykset, joissa kysyin esimerkiksi antoisimpia kursseja, parannusehdotuksia kurssitarjontaan tai merkittävimpiä lukioaikaisia kokemuksia musiikkiin liittyen, olivat hyvin selkeitä ja yksiselitteisiä, ja niiden vastausten luokitseminen melko yksinkertaista. Mielestäni avoimet kysymykset täyttivät tehtävänsä Likert-kysymysten täydentäjinä ja antoivat myös sellaista tietoa, jota erityyppisillä kysymyksillä ei olisi saanut. Mielestäni tutkimusmenetelmän valinta oli kaiken kaikkiaan onnistunut ja sopi tutkimuksen tarkoitukseen ja tavoitteisiin.

7 TUTKIMUSTULOKSET

7.1 Savonlinnan Taidelukion musiikkilinjan musiikin opetussuunnitelma

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, millainen Taidelukion musiikkilinjan musiikin opetussuunnitelma on, vastaan kahden kysymyksen kautta. Selvitin ensiksi opetussuunnitelmaa tutkimalla, mitkä ovat musiikinopetuksen keskeiset tavoitteet musiikkilinjalla. Toiseksi kartoitin, millainen on musiikkilinjan musiikinopetuksen kurssitarjonta.

Luvussa kolme esittelin lukiokoulutuksen valtakunnallisia opetussuunnitelman perusteita (LOPS, 2003) musiikin osalta ja samassa luvussa yleisellä tasolla Taidelukion opetussuunnitelmaa, joka siis pohjautuu LOPS:iin. Savonlinnan Taidelukion painettu opetussuunnitelma on vuodelta 2005. Sen jälkeen siihen on tehty joitain päivityksiä, joita kävin läpi koulun musiikinopettajan kanssa. Seuraava esittely perustuu tähän päivitettyyn opetussuunnitelmaan, jonka mukaan musiikkilinjalla opiskeltiin lukuvuonna 2012–2013.

7.1.1 Keskeiset tavoitteet

Taidelukion opetussuunnitelman mukaan musiikkilinjan musiikinopetuksen *tavoitteita* on:

- Opiskella ja harrastaa musiikkia tavoitteellisesti.
- Antaa opiskelijoille elämyksiä, kokemuksia, tietoja ja taitoja, joiden kautta musiikista voi tulla persoonallinen ilmaisuväline ja elämää rikastuttava tekijä.
- Tarjota monipuolinen koulutus, jotta opiskelija voi kehittyä asiantuntevaksi musiikinharrastajaksi tai jatkaa opiskeluaan musiikin ammattilaiseksi.
- Opiskella klassista musiikkia, afroamerikkalaista musiikkia ja kansanmusiikkia.
- Musiikkiaineiden on tarkoitus tukea toisiaan ja luoda opiskelijalle kokonais käsitys musiikista sen osa-alueineen. Muiden lukioaineiden kanssa ne kehittävät opiskelijan persoonallisuutta monipuolisesti.
- Musiikin arvioinnin tavoitteena on tukea opiskelijan tiedollista ja taidollista edistymistä ja vahvistaa musiikillisen minäkuvan rakentumista.

7.1.2 Kurssitarjonta

Jokainen opiskelee musiikkilinjalla yhden pakollisen valtakunnallisen musiikin kurssin, joka on nimeltään **Musiikki ja minä** (MU1). Tämän kurssin tavoitteet pohjautuvat valtakunnallisen opetussuunnitelman perusteisiin, ja niitä on syvennetty Taidelukion musiikkilinjan opiskelijoiden tarpeita vastaaviksi. Tavoitteena tämän kurssin kautta on muun muassa tutustua alustavasti musiikin historian tyylikausiin ja tyyllilajeihin, kurssi toimiikin tavallaan musiikin historian ja kuuntelun johdantokurssina. Tavoitteena on myös pohtia omaa

musiikillista taustaansa ja tavoitteitaan musiikin opiskelussa sekä orientoitua tuleviin musiikin opiskeluihinsa Taidelukiossa.

Pakollisen valtakunnallisen musiikin kurssin lisäksi musiikkilinjalla opiskellaan erityistehtävän mukaisia koulukohtaisia musiikin kursseja seuraavanlaisesti:

Musiikin historia ja kuuntelu (4 + 1 kurssia)

Varsinaisiin musiikin historian ja kuuntelun opintoihin kuuluu neljä kurssia, jotka kaikki musiikkilinjalaiset opiskelevat. Lisäksi näyttämömusiikkikurssi on mainittu opetussuunnitelmassa ooppera-/musiikkiteatterikoulutuksen opiskelijoille tarjottavaksi kurssiksi, kuitenkin sitä ei ole pystytty järjestämään resurssisyistä. Musiikin historian ja kuuntelun kursseilla perehdytään länsimaisen taidemusiikin ja afroamerikkalaisen musiikin vaiheisiin sekä etnisiin musiikkikulttuureihin tiedollisen oppiaineksen ja runsaan kuuntelumateriaalin avulla. Tavoitteena on, että opiskelija saa musiikillisia elämyksiä ja oppii kuuntelemalla erottamaan musiikkilajeja ja -tyylejä ja lisäksi oppii hahmottamaan musiikin kulttuurisidonnaisuutta, eri aikakausien muiden taiteenalojen piirteitä ja maailmanhistorian tapahtumia. Opiskelijan musiikillinen tietämys syvenee.

Musiikin historian ja kuuntelun opintoihin kuuluvat seuraavat kurssit:

1. Musiikin alkuhämärästä klassismiin
2. Romantiikka ja impressionismi
3. 1900-luvun ismeistä tähän päivään ja Suomen musiikki
4. Kansat musisoivat: jazzia, rockia ja etnoa
5. Näyttämömusiikki

Säveltapailu ja musiikin teoria (8 + 5 kurssia)

Säveltapailua ja teoriaa opiskellaan vähintään kahdeksan kurssia, lisäksi tarjolla viisi ylimääräistä kurssia. Opetus järjestetään yhteistyössä Savonlinnan musiikkiopiston kanssa, ja ryhmät muodostetaan lähtötason mukaan. Säveltapailu- ja musiikin teoriaopinnot luovat

hyvän pohjan lukion jälkeisille musiikin jatko-opinnoille, mutta ne syventävät myös muille aloille hakeutuvien musiikillisia taitoja ja kokemuksia.

Opiskelijan on opiskeltava vähintään Suomen Musiikkioppilaitosten liiton (SML) vaatimusten mukaiset peruskurssi 3/3:n oppimäärä (3 kurssia) sekä lisäksi Säveltapailu I:n oppimäärä (3 kurssia) ja/tai pop/jazz-säveltapailun ja -teorian peruskurssi 3/3:n oppimäärä (2 kurssia) ja/tai Teoria I:n oppimäärä (3 kurssia). Kursseja voidaan hyväksilukea vaatimusten mukaan suoritetuilla vastaavilla tutkinnoilla.

Pakolliset kurssit:

1. Säveltapailun ja musiikin teorian peruskurssi 1
(Kurssi vastaa SML:n musiikin teorian ja säveltapailun peruskurssien 1/3 ja 2/3 oppimäärää.)
2. Säveltapailun ja musiikin teorian peruskurssi 2
(Kurssi vastaa SML:n musiikin teorian peruskurssin 3/3 oppimäärää.)
3. Säveltapailun ja musiikin teorian peruskurssi 3
(Kurssi vastaa SML:n säveltapailun peruskurssin 3/3 oppimäärää.)

Syventävät kurssit, joista suoritetaan vähintään viisi kurssia:

4. Säveltapailu IA
5. Säveltapailu IB
6. Säveltapailu IC
(Kurssit 4–6 vastaavat SML:n Säveltapailu I:n oppimäärää)
7. Pop/jazz-musiikin teorian peruskurssi 1
(Kurssi vastaa Pop/jazz-konservatorion musiikin teorian peruskurssin 3/3 oppimäärää.)
8. Pop/jazz-säveltapailun peruskurssi 2
(Kurssi vastaa Pop/jazz-konservatorion säveltapailun peruskurssin 3/3 oppimäärää.)
9. Teoria IA

10. Teoria IB

11. Teoria IC

(Kurssit 9–11 vastaavat SML:n vaatimusten mukaista Teoria I:n oppimäärää.)

12. Harmoniaoppi 1

13. Harmoniaoppi 2

(Kurssit 12 ja 13 vastaavat SML:n vaatimusten mukaista Harmoniaoppia, entinen kenraalibasso).

Pää- ja sivuaine (pääaine 7 + 2 /sivuaine 4 + 1)

Pää- ja sivuaine käsittää kahden instrumentin soiton opiskelua tai laulun ja yhden instrumentin opiskelua. Pääainetta on opetussuunnitelman mukaan 7 pakollista kurssia, yleensä sitä opiskellaan kuitenkin yhdeksän kurssia. Sivuainetta opiskellaan vähintään neljä kurssia, lisäksi sitä voi valita yhden kurssin. Opetus järjestetään yhteistyössä Savonlinnan musiikkiopiston ja muiden musiikkioppilaitosten kanssa. Osa opiskelijoista on kirjoilla eri musiikkioppilaitoksissa ja saa sieltä pääaineensa ja/tai sivuaineensa. Monilla opiskelijoilla on useampi kuin kaksi instrumenttia, mutta vain kahdesta soittimesta saa kurssimerkinnät. Myös Taidelukiosta opetuksensa saavilla opiskelijoilla on mahdollisuus suorittaa Suomen Musiikkioppilaitosten Liiton ja Pop/jazz-konservatorion vaatimusten mukaisia soitto- ja laulututkintoja. Neljännen vuoden opiskelijoiden oikeus opiskella soittoa tai laulua harkitaan tapauskohtaisesti.

Musiikkilinjan musiikin opintoihin kuuluu pakollisina valtakunnallisen musiikin kurssin lisäksi edellä luetellut kurssit musiikin historiaa ja kuuntelua, säveltapailua ja teoriaa sekä pää- ja sivuinstrumenttia. Yhteensä musiikkikursseja kertyy vähintään 24 kappaletta. Pakollisista yleisaineiden kurssien määrästä opiskelija voi vähentää kahdeksan kurssia ja lisäksi hän voi opiskella valinnaisia *koulukohtaisia soveltavia musiikkikursseja*.

Koulukohtaiset soveltavat musiikkikurssit

1. Sävellys ja sovitus (1–2 kurssia): Ensimmäinen kurssi varsinaista opetusta sisältäen erilaisia sävellys- ja sovitusharjoituksia, toinen kurssi omaehtoista säveltämistä/sovittamista omiin, koulun tai muihin projekteihin.

2. Musiikkiteknologia

- Musiikin ATK:n perusteet
- Nuotinnus
- Studioäänittäminen (1–2 kurssia)

3. Poplaulu (1–3 kurssia): Opetetaan ryhmässä pääsääntöisesti vuosikursseittain.

4. Yhteismusisointiaineet: Osallistumalla yhteismusisointiin laulamalla ja soittamalla opiskelija voi monipuolistaa ja laajentaa kokemustaan musiikin lajeista. Erilaiset kokoonpanot ovat oleellinen osa Taidelukion tilaisuuksien ohjelmaa sekä koulusta ulospäin näkyvää toimintaa.

- Kuoro (1–5 kurssia): Opiskelijat voivat laulaa koko lukioajan kuorossa, joka on kaikkien laulua pää- ja sivuaineena opiskelevien keskeinen laulunopiskelua tukeva oppiaine. Kuoro ei ole pakollinen, mutta se on suosittu oppiaine.

- Orkesteri (1–2 kurssia): Orkesteritoiminta järjestetään yhteistyössä Savonlinnan musiikkiopiston kanssa.

- Kansanmusiikki (1–5 kurssia): Keskeisenä sisältönä on soittaa ja/tai laulaa kansanmusiikkiyhtyeessä.

- Yhtyelaulu (1–3 kurssia): Opiskelijoista voidaan koota eri tyyllisiä lauluyhtyeitä mahdollisuuksien mukaan.

- Rockyhtye (1–3 kurssia)
- Jazzyhtye (1–3 kurssia)
- Irkkubändi (1–3 kurssia)

5. Musiikin lukiodiplomi: Musiikkilinjan opiskelijoilla on mahdollisuus suorittaa Opetushallituksen ohjeiden mukaan musiikin lukiodiplomi, mistä opiskelija saa päättötodistukseen yhden kurssin suoritusmerkintä. Lisäksi opiskelijalle annetaan diplomien suorittamisesta erillinen todistus.

6. Projekti: Toteutetaan valitusta teemasta projekti, esim. musiikkiteatteriesitys, musiikkivideo, konsertti tai konserttimatka.

7. Ilmaisutaito: Opetus kytkeytyy vuosittain suunniteltaviin teemoihin ja produktioihin.

8. Improvisointi

Ooppera- ja musiikkiteatterikoulutusohjelma

Musiikkilinjan sisällä toimii ooppera- ja musiikkiteatterikoulutusohjelma, johon otetaan enintään 4–6 opiskelijaa vuosittain. Opintojen tavoitteena tutustuttaa opiskelijoita musiikkiteatterin muotoihin (mm. oopperaan ja musikaaliin) ja antaa heille valmiuksia hakeutua halutessaan esiintyväksi taiteilijaksi. Opiskelija suorittaa edellä esiteltyistä kursseista valtakunnallisen pakollisen kurssin, musiikin historiaa ja kuuntelua 5 kurssia, säveltäpailua ja musiikin teoriaa vähintään 8 kurssia, pääaineena laulua 9 kurssia, sivuinstrumenttia vähintään 3 kurssia, kuoroa 5 kurssia ja 6 kurssia musiikkiteatterin työpajaa.

Musiikkiteatterin työpaja: Kurssi järjestetään kaikille opinto-ohjelman opiskelijoille yhteisenä ryhmäopetuksena, ja sisältö ja osallistujat voivat vaihdella periodeittain. Taidelukion opettajien lisäksi kursseilla käytetään mahdollisuuksien mukaan kotimaisia ja ulkomaalaisia asiantuntijavierailijoita. Mahdollisuuksien mukaan myös tehdään

opintomatkoja, joilla tutustutaan musiikkiteatteriin kotimaassa ja ulkomailla sekä/tai joilla esiinnyttään itse. Näillä kursseilla ja mahdollisesti lisäksi projektikursseilla valmistetaan yhteistyökumppaneiden kanssa esitettäviä kokonaisuuksia.

7.2 Savonlinnan Taidelukion musiikkilinjan musiikillinen anti abiturienttien näkökulmasta

Tässä luvussa esittelen kyselylomakkeen avulla saadut tutkimustulokset Savonlinnan Taidelukion musiikillisesta annista abiturienttien näkökulmasta. Olen jaotellut tulokset viiden alaluvun alle aihepiireittäin. Vaikka kaikki kyselylomakkeen kysymykset ja näin ollen myös tutkimustulokset kytkeytyvät jollain tavalla opetussuunnitelmaan ja sen tavoitteisiin, ensimmäiseen alaluvun olen nimennyt musiikinopetuksen tavoitteisiin liittyen. Siinä käsittelen suoranaisesti musiikkilinjan tiettyjä musiikin tavoitteita ja niiden toteutumista. Toinen alaluku käsittelee tuloksia opiskelijoiden musiikillisesta suuntautumisesta ja musiikin harrastamisesta ja kolmas mahdollisia tulevia ammattiopintoja. Neljännessä alaluvussa esittelen musiikin kurssitarjontaan liittyvät tutkimustulokset, ja viidennen alaluvun tutkimustulokset keskittyvät musiikinopiskeluun ja sen toimintakulttuuriin.

7.2.1 Näkemyksiä musiikinopetuksen tavoitteiden toteutumisesta

Kyselyn ensimmäisellä kysymyksellä halusin saada tietää tiettyjen musiikinopetuksen tavoitteiden toteutumisesta abiturienttien näkökulmasta. Käyn näistä kuusi tavoitetta läpi tässä alaluvussa. Toisessa kysymyksessä vastaajien tehtävänä oli kuvailla vielä omin sanoin, millaista musiikinopetusta ovat saaneet Taidelukiossa. Halusin tällä avoimella kysymyksellä täydentää ensimmäistä, Likert-tyyppistä kysymystä. Luokittelin avoimia vastauksia osittain käyttäen luokitteluperusteena ensimmäisen kysymyksen käsitteitä, ja nämä vastaukset käyn samassa yhteydessä läpi. Tähän alalukuun olen yhdistänyt myös kysymyksen numero viisi

vastaukset, jotka koskevat lukioajan merkittävimpiä musiikin opiskeluun liittyviä kokemuksia.

Musiikinopetuksen monipuolisuus ja kokonaiskäsityksen saaminen musiikista

Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että musiikinopetus on Taidelukiossa monipuolista, ja että se on antanut kokonaiskäsityksen musiikista sen osa-alueineen. Kuten alla olevassa taulukossa (taulukko 1) esitän, vastaajista 64 % oli musiikinopetuksen monipuolisuudesta *täysin samaa mieltä*. Loput vastaajista valitsivat vaihtoehdon *samaa mieltä*. Vastanneista 70 % oli *samaa mieltä* siitä, että olivat saaneet kokonaiskäsityksen musiikista sen osa-alueineen, kun loput vastaajista olivat asiasta *täysin samaa mieltä* (ks. taulukko 2).

Musiikinopetuksen monipuolisuus nousi myös avoimissa vastauksissa suurimmaksi luokaksi, jonka vastanneet abiturientit olivat nostaneet esille, kun pyysin heitä kertomaan Taidelukion musiikinopetuksesta. Vastauksista 85 prosentissa tuotiin esille musiikinopetuksen monipuolisuus ja laaja-alaisuus. Useissa vastauksissa kerrottiin muun muassa, että opetusta saa monipuolisesti eri tyyllilajeista, ja eri musiikkiaineiden opetus tukee toisiaan. Se, että kiinnostavimpiin tyyliin saa syventyä enemmänkin, mainittiin myös useamman kerran.

“Musiikin opetus on laaja-alaista, avarakatseista ja musiikillista maailmankuvaa hyvin syventävää. Opetus innostaa laajentamaan omia näkemyksiään musiikista ja tarjoaa toisaalta mahdollisuuden perehtyä itseään kiinnostaviin musiikin osa-alueisiin.” (M7)

TAULUKKO 1. Musiikinopetuksen kokeminen monipuoliseksi (N = 33)

	Lukumäärä	Prosenttiosuus
3 Samaa mieltä	12	36
4 Täysin samaa mieltä	21	64
Yhteensä	33	100

TAULUKKO 2. Kokonaiskäsityksen saaminen musiikista sen osa-alueineen (N = 33)

	Lukumäärä	Prosenttiosuus
3 Samaa mieltä	23	70
4 Täysin samaa mieltä	10	30
Yhteensä	33	100

Ammattitaitoinen musiikinopetus

Kaikki vastaajat pitivät musiikinopetusta Taidelukiossa myös ammattitaitoisena (ks. taulukko 3). Valtaosa vastaajista (70 %) oli *täysin samaa mieltä* siitä, että musiikinopetus on Taidelukiossa ammattitaitoista. Loput, noin kolmasosa vastaajista, olivat asiasta *samaa mieltä*.

Opetuksen ammattitaitoisuus oli monipuolisuuden ohella merkittävimpiä asioita, jonka 42 % vastaajista nosti esille kysyttäessä, millaista musiikinopetus Taidelukiossa on. Avoimia vastauksia analysoidessani yhdistin opetuksen ammattitaitoisuuden osaksi suurempaa luokkaa, jossa on kaikki opettajiin liittyvät maininnat. Tähän palaan myöhemmin tutkimustuloksia esitellessäni (ks. luku 7.2.5).

TAULUKKO 3. Musiikin opetuksen kokeminen ammattitaitoiseksi (N = 33)

	Lukumäärä	Prosenttiosuus
3 Samaa mieltä	10	30
4 Täysin samaa mieltä	23	70
Yhteensä	33	100

Tavoitteellinen musiikin opiskelu

Yli puolet, 58 % vastaajista, oli *samaa mieltä* siitä, että musiikin opiskelu Taidelukiossa on tavoitteellista (ks. taulukko 4). Noin kolmasosa vastaajista valitsi vaihtoehdon *täysin samaa mieltä*, kolme vastaajaa *en osaa sanoa*, ja yksi vastaaja oli asiasta *eri mieltä*. Musiikin opiskelun tavoitteellisuus mainittiin avoimissa vastauksissa kaksi kertaa.

TAULUKKO 4. Musiikin opiskelun tavoitteellisuus abiturienttien mielestä (N = 33)

	Lukumäärä	Prosenttiosuus
0 En osaa sanoa	3	9
2 Eri mieltä	1	3
3 Samaa mieltä	19	58
4 Täysin samaa mieltä	10	30
Yhteensä	33	100

Tietojen ja taitojen karttuminen

Vastaajat olivat yli 90-prosenttisesti *täysin samaa mieltä* siitä, että musiikin opiskelu on kartuttanut heidän tietojaan ja taitojaan. Kolme vastaajaa olivat tietojen ja taitojen kartumisesta *samaa mieltä* (ks. taulukko 5).

Tietojen ja taitojen karttuminen ja oma musiikillinen kehittyminen tuotiin esille myös useammin kuin joka toisessa avoimessa vastauksessa. Niissä abiturientit kertoivat muun muassa, että ovat musiikin opinnoissaan oppineet paljon uusia asioita, ja että musiikinopetus on ollut mielenkiintoista ja sopivan haastavaa ja kehittävää.

TAULUKKO 5. Tietojen ja taitojen karttuminen (N = 33)

	Lukumäärä	Prosenttiosuus
3 Samaa mieltä	3	9
4 Täysin samaa mieltä	30	91
Yhteensä	33	100

Elämykset ja kokemukset

Seraavan taulukon mukaan (taulukko 6) noin kolme neljäsosaa vastaajista oli *täysin samaa mieltä* siitä, että musiikin opiskelu on tarjonnut elämyksiä ja kokemuksia. Loput, noin neljäsosa vastaajista ilmoitti olevansa *samaa mieltä* siitä, että opiskelu musiikkilinjalla on tarjonnut elämyksiä ja kokemuksia.

TAULUKKO 6. Elämysten ja kokemusten saaminen (N = 33)

	Lukumäärä	Prosenttiosuus
3 Samaa mieltä	8	24
4 Täysin samaa mieltä	25	76
Yhteensä	33	100

Toisessa, avoimessa kysymyksessä, ei kokemuksellisuutta tai elämyksellisyyttä tuotu varsinaisesti esille. Kyselylomakkeen viidennessä kysymyksessä kysyin abiturienteilta mieleenpainuvimpia ja merkittävimpiä musiikkiin liittyviä elämyksiä ja kokemuksia lukioajalta tähän mennessä. Luokittelin vastaukset, ja seuraavassa on eniten mainintoja saaneet luokat:

1. Konsertit	28 mainintaa
2. Opintomatkat	19 mainintaa
3. Onnistumisen tunne/
taitojen kehittyminen	9 mainintaa
3. Yhdessä tekeminen	9 mainintaa
5. Produktio	6 mainintaa
6. “Uskaltaminen”	5 mainintaa
7. Uusien tyylien
löytäminen	4 mainintaa

Selkeästi eniten mainintoja sai konsertit. Vastaajista 85 % kertoi konserttien olleen merkittävimpiä kokemuksia lukioajalta. Noin puolet näistä vastaajista mainitsi erityisesti esiintymisen Taidelukion omissa konserteissa (esimerkiksi Promenadi-konsertissa ja Kevyen

musiikin konsertissa eli “Kevarissa”) olleen lukioajan merkittävimpiä ja mieleenpainuvimpia elämyksiä. Esiintymisen lisäksi tärkeää oli päästä kuuntelemaan erilaisia konsertteja.

“Kevyen musiikin konsertti on ollut pysyvästi upea tapahtuma. Kuorokonsertit ovat myös sävyttäneet ja tuoneet aina kylmiä väreitä, näyttämön sekä katsomon puolelta. Upeita sovituksia ja tasokas opetus ...” (M4)

“... Tuntikausia kestävät konsertit, tunnelma ja toinen toistaan hienommat esitykset ovat saaneet iloitsemaan siitä, että saa olla ja opiskella Taikkarissa...” (N9)

Opintomatkat mainittiin seuraavaksi eniten vastauksissa (58 % vastaajista). Abiturgentit kertoivat esimerkiksi Helsinkiin ja ulkomaille tapahtuneista opintomatkoistaan ja niiden tapahtumista, kuten konserteista, joissa esiintyivät ja joita kuulivat matkoilla sekä opintomatkoilla nähdystä taidenäyttelyistä. Konsertit liittyivät siis vahvasti näihin opintomatkoihinkin.

Yhdeksän vastaajaa piti onnistumisen tunnetta ja omien taitojen kehittymistä merkittävämpänä musiikkiin liittyvänä kokemuksena.

“Omat ahaa-elämykset teoriaopinnoissa ja oma kehittyminen laulajana. Edistymisen tunne on mahtava. Oppiminen yleensä.” (N22)

Samana verran mainintoja tuli myös toiseen luokkaan, jota kuvaan nimellä yhdessä tekeminen. Toki yhdessä tekeminen liittyy kiinteästi myös konsertteihin ja opintomatkoihin, mutta halusin luokitella nämä maininnat erikseen, koska näissä yhdessä tekemistä kuvaavissa vastauksissa kerrottiin muun muassa yhdessä musisoimisesta ja uusien kokoonpanojen keksimisestä, ei varsinaisesti konserteista ja matkoista.

Produktiot merkittävimpana ja mieleenpainuvimpana kokemuksena mainitsi kuusi vastaajaa. On huomioitava, että suuri osa vastaajista, varsinkin kolmannen vuosikurssin opiskelijoista, ei ole osallistunut vielä suuren produktion tekemiseen, sillä ne usein ajoittuvat vasta myhempään abivuodelle.

Luokkaan ‘uskaltaminen’ sijoitin maininnat, jotka liittyvät jollain tavalla itsensä ylittämiseen. Näissä vastauksissa kerrottiin esimerkiksi oman sävellyksen esittämisestä tai uskaltautumisesta esiintymislavalla.

“... Myös ensimmäinen kerta, kun uskaltauduin pianon ääreen koulun edessä on painunut vahvasti mieleen.” (N11)

Uusien tyyllilajien löytäminen tai laajentunut musiikkimaku tärkeimpänä elämyksenä mainittiin vastauksissa viisi kertaa.

“Varmaankin uusien tyyllilajien löytäminen ja joidenkin tyyllilajien kohdalla kiinnostuksen kasvaminen. Olen oppinut kuuntelemaan musiikkia monipuolisemmin ja oma musikillinen identiteettini on kehittynyt lukioaikana...” (M7)

Seuraavassa lainauksessa vastaaja N13 kertoo merkittävimmistä kokemuksistaan. Tämä vastaus on siinä mielessä tyypillinen kaikkien vastausten joukossa, että hän mainitsee useita eri asioita, jotka kokee mieleenpainuvimpina ja merkittävimpinä.

“Yksinlauluesiintymiset – uusia kokemuksia. Kun kuulin muiden soittavan sävellystäni ensimmäistä kertaa. Opintomatkat ja konsertit. Kaikki jazzkeikat mitä olen nähnyt. Onnistumiset ja oivallukset, osaamisen tunteet laulussa ja muissa instrumenteissa, myös teoriassa. Yhdessä soittaminen ja laulaminen. Se, kun huomaa oman ja muiden kehityksen.” (N13)

7.2.2 Musiikillinen suuntautuminen ja musiikin harrastaminen

Tässä alaluvussa käsittelen tutkimustuloksia, jotka liittyvät musiikilliseen suuntautumiseen ja musiikin harrastamiseen. Taidelukion opetussuunnitelmassa musiikinopetuksen tavoitteena on monipuolisen koulutuksen tarjoaminen, jotta opiskelija voi kehittyä asiantuntevaksi musiikin harrastajaksi. Tavoitteena on myös antaa opiskelijoille elämyksiä, kokemuksia,

tietoja ja taitoja, joiden kautta musiikista voi tulla persoonallinen ilmaisuväline ja elämää rikastuttava tekijä.

Musiikillinen suuntautuminen

Kysyin kuudennessa kysymyksessä abiturienttien musiikillisesta suuntautumisesta; mitkä olivat vastaajien instrumentit, ja olivatko he suuntautuneet erityisesti johonkin tyyliin, lajiin tai genreen.

Suosituimmat instrumentit olivat vastaajien keskuudessa laulu (21 vastaajaa) ja piano (19 vastaajaa). Kitaraa tai sähkökitaraa soittivastaajista kahdeksan, minkä verran löytyi myös puhaltajia. Rummut tai lyömäsoittimet tai jokin jousisoitin oli viiden vastaajan instrumentti, ja basisteja oli vastanneista abiturienteista kolme. Muut soittimet eivät esiintyneet kuin yksittäisiä kertoja. Kaikki vastaajat mainitsivat useamman kuin yhden instrumentin, mikä kertoo siitä, että musiikkilinjalla opiskellaan opetussuunnitelman mukaan vähintään kahta instrumenttia.

Musiikkityyleistä tai lajeista eniten mainintoja tuli klassiseen musiikkiin, mihin ilmoitti suuntautuneensa jollain tavalla lähes kolmasosa vastaajista (10 vastaajaa). Jazzmusiikin suuntautumisgenreeseen ilmoitti seitsemän vastaajaa. Muut vastaukset suuntautumistyyleistä hajaantuivat laajalle erilaisiin pienempiin musiikin alalajeihin tai -tyyleihin.

Olennaista on, että kukaan vastaajista ei maininnut ainoastaan yhtä tyyliä, mihin oli suuntautunut. Vastaajista 42 % kertoi musiikkimakunsa olevan "laidasta laitaan" ja musisoivansa monipuolisesti eri tyylistä musiikkia. Jotkut vastaajat painottivat sitä, että itse musiikki on tärkeää, eivätkä halua sijoittaa itseään minkään tietyn genren edustajaksi.

“Olen musiikin suhteen avoin ja odottavainen. Se kiinnostaa minua elementtinä ja ilmaisukeinona, tunteina ja osana elävää elämää ympärilläni. ...pyrin olemaan monipuolinen ja kehittymään monella osa-alueella ja ennen kaikkea ihmisenä musiikin avulla. Musiikki on elämäni suurin rakkaus ja intohimoni.” (N6)

Musiikki harrastuksena

Vastaajat olivat yhtä lukuunottamatta *täysin samaa mieltä* siitä, että aikovat harrastaa musiikkia jossain muodossa lukiosta valmistumisen jälkeen (ks. taulukko 7). Tämä yksi vastaaja kuului luokkaan *samaa mieltä*.

TAULUKKO 7. Musiikkiharrastuksen jatkaminen lukion jälkeen (N = 33)

	Lukumäärä	Prosenttiosuus
3 Samaa mieltä	1	3
4 Täysin samaa mieltä	32	97
Yhteensä	33	100

Kun kysyin abiturienteilta, pitävätkö he itseään asiantuntevina musiikin harrastajina, suurin osa vastauksista, vajaa 70 %, sijoittui luokkaan *samaa mieltä*. Loput kymmenen vastausta sijoittuivat muihin luokkiin melko tasaisesti alla olevan taulukon (taulukko 8) mukaisesti. Yksi vastaajista ei vastannut kysymykseen ollenkaan.

TAULUKKO 8. Asiantuntevana musiikin harrastajana itsensä pitäminen (N = 32)

	Lukumäärä	Prosenttiosuus
0 En osaa sanoa	2	6
1 Täysin eri mieltä	1	3
2 Eri mieltä	4	13
3 Samaa mieltä	22	69
4 Täysin samaa mieltä	3	9
Yhteensä	32	100

Musiikin harrastamiseen liittyvät myös kyselyn kaksi viimeistä kysymystä, joilla halusin selvittää, onko musiikista tullut abiturienteille elämää rikastuttava asia ja persoonallinen ilmaisuväline. Vastausten mukaan musiikki oli jokaiselle heistä elämää rikastuttava asia. Vastaajat olivat asiasta 91-prosenttisesti *täysin samaa mieltä*. Loput kolme vastaajaa oli asiasta *samaa mieltä* (ks. taulukko 9).

Täysin samaa mieltä siitä, että musiikista on tullut vastaajille persoonallinen ilmaisuväline, oli vastaajista 67 %. Samaa mieltä asiasta oli 27 % vastaajista. Yksi vastaaja sijoittui sekä luokkiin en osaa sanoa että eri mieltä (ks. taulukko 10).

TAULUKKO 9. Musiikki elämää rikastuttavana asiana (N = 33)

	Lukumäärä	Prosenttiosuus
3 Samaa mieltä	3	9
4 Täysin samaa mieltä	30	91
Yhteensä	33	100

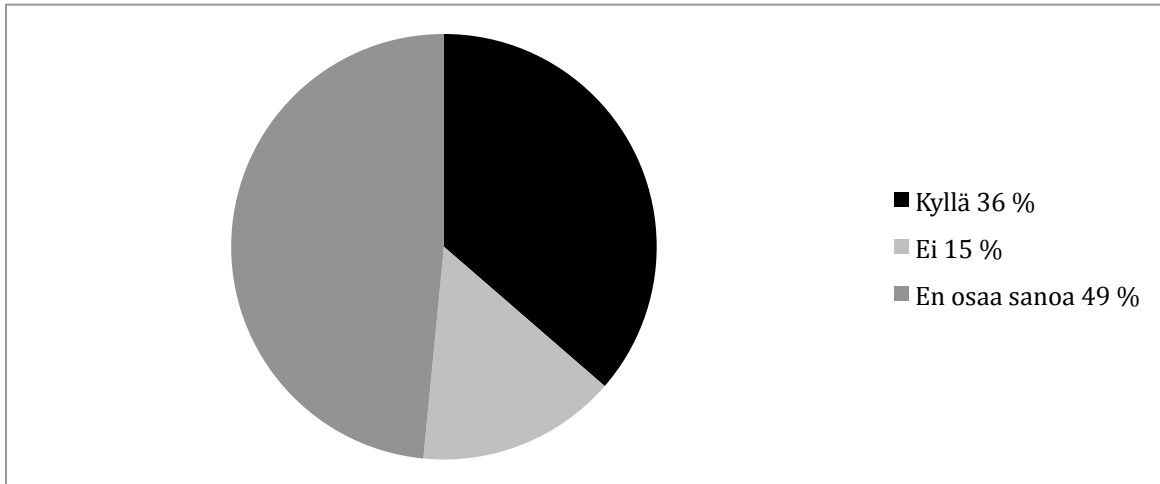
TAULUKKO 10. Musiikki persoonallisena ilmaisuvälineenä (N = 33)

	Lukumäärä	Prosenttiosuus
0 En osaa sanoa	1	3
2 Eri mieltä	1	3
3 Samaa mieltä	9	27
4 Täysin samaa mieltä	22	67
Yhteensä	33	100

7.2.3 Musiikin ammattiopintoihin hakeminen

Opetussuunnitelman mukaan Taidelukion musiikkilinjan musiikinopetuksen yksi tavoitteesta on tarjota opiskelijoille monipuolinen koulutus, jotta he asiantuntevan musiikin harrastuneisuuden syntymisen lisäksi voivat saada hyvät valmiudet musiikin ammattiopintoihin hakemiseen.

Vastaajista hiukan alle puolet (49 %) ei osannut vielä abivuoden lokakuussa sanoa, aikovatko hakea musiikin ammattiopintoihin. Myöntävästi tähän kysymykseen vastasi 12 vastaajaa (36 %) ja kielteisesti viisi vastaajaa (15 %). Seuraava kuvio (kuvio 1) havainnollistaa vastausten jakautumisen.

KUVIO 1. Musiikin ammattiopintoihin hakeminen

Oppilaitoksista, joihin abiturientit kertoivat hakevansa, mainittiin kolme kertaa Sibelius-Akatemia, Jyväskylän yliopisto ja Helsingin Metropolia (AMK) kukin. Joensuun ammattikorkeakoulun kansanmusiikin koulutusohjelma mainittiin kaksi kertaa, ja loput oppilaitoksista mainittiin vain kertaalleen. Kaikista oppilaitoksista yliopistot ja ammattikorkeakoulut mainittiin kahdeksan kertaa. Toisen asteen oppilaitos esiintyi vastauksessa kerran.

Abiturientit saivat vastata asteikolla 0–4, kuinka paljon opiskelu Taidelukion musiikkilinjalla on vaikuttanut heidän mielestään päätökseen hakea musiikin ammattiopintoihin. Suurin osa, 44 % vastaajista, valitsi vaihtoehdon *täysin samaa mieltä*. Seuraavaksi eniten, vajaa kolmannes vastauksista, sijoittui luokkaan *samaa mieltä*. Viisi vastaajaa ei osannut sanoa ja yksi vastaaja jätti vastaamatta kysymykseen. *Eri mieltä* asiasta oli kolme vastaajaa ja *täysin eri mieltä* yksi vastaaja (ks. taulukko 11).

TAULUKKO 11. Taidelukioajan vaikutus päätökseen hakea musiikin ammattiopintoihin (N = 32)

	Lukumäärä	Prosenttiosuus
0 En osaa sanoa	5	16
1 Täysin eri mieltä	1	3
2 Eri mieltä	3	9
3 Samaa mieltä	9	28
4 Täysin samaa mieltä	14	44
Yhteensä	3	100

Vastaajat olivat yli 80-prosenttisesti *täysin samaa mieltä* siitä, että musiikkilinjan opinnoista tulee olemaan hyötyä musiikin ammattiopinnoissa. Viisi vastaajaa oli asiasta *samaa mieltä*, yksi vastaaja valitsi vaihtoehdon *en osaa sanoa* ja yksi jätti vastaamatta kysymykseen (ks. taulukko 12).

TAULUKKO 12. Hyöty Taidelukion opinnoista tulevissa musiikin ammattiopinnoissa (N = 32)

	Lukumäärä	Prosenttiosuus
0 En osaa sanoa	1	3
3 Samaa mieltä	5	16
4 Täysin samaa mieltä	26	81
Yhteensä	32	100

7.2.4 Näkemyksiä musiikin kurssitarjonnasta

Seuraavassa esittelen tutkimustulokset, jotka liittyvät musiikin kurssitarjontaan. Ensimmäisellä Likert-kysymyksellä halusin tietää opiskelijoiden tyytyväisyydestä musiikin kurssitarjontaan. Avoimilla kysymyksillä numero kolme ja neljä kysyin antoisimpia musiikin kursseja ja parannusehdotuksia kurssitarjontaan. Seuraavassa esittelen näistä kysymyksistä saatuja tuloksia.

Tyytyväisyys kurssitarjontaan

Seuraava taulukko (taulukko 13) osoittaa, kuinka vastaukset tyytyväisyydestä musiikin kurssitarjontaan jakautuivat. Valtaosa, 97 % vastanneista, oli tyytyväisiä kurssitarjontaan. Heistä 18 ilmoitti olevansa *samaa mieltä* ja 14 *täysin samaa mieltä* asiasta. Yksi vastaaja ei ollut tyytyväinen musiikin kurssitarjontaan.

TAULUKKO 13. Tyytyväisyys musiikkilinjan musiikin kurssitarjontaan (N = 33)

	Lukumäärä	Prosenttiosuus
2 Eri mieltä	1	3
3 Samaa mieltä	18	55
4 Täysin samaa mieltä	14	42
Yhteensä	33	100

Antoisimmat musiikin kurssit

Antoisimmat musiikin kurssit abiturientit määrittivät seuraavalla tavalla:

1. Musiikin historia ja kuuntelu	19 mainintaa
2. Kuoro	17 mainintaa
3. Bändit	14 mainintaa
3. Soitto- ja laulutunnit	14 mainintaa

5. Säveltapailu ja teoria	12 mainintaa
6. Improvisaatiokurssi	4 mainintaa
6. Musiikkiteknologia	4 mainintaa

Musiikin historian ja kuuntelun kursseihin, jotka mainittiin useiten antoisimpina kursseina, kuuluu useita eri kursseja, joista kerroin aiemmin opetussuunnitelman esittelyn yhteydessä. Kuoro mainittiin yli joka toisessa vastauksessa, ja kolmanneksi eniten mainintoja saivat erilaiset bändit (vuosikurssibändi, kansanmusiikkiyhtye Takamus, irkkubändi ja jazzbändi), jotka yhdistin omaksi luokakseen, sekä soitto- ja laulutunnit. Säveltapailu- ja teoriaopinnot mainittiin 12 kertaa, ja improvisaatiokurssi ja musiikkiteknologian kurssit, jotka ovat koulukohtaisia valinnaisia kursseja, mainittiin kukin neljästi. Muut kurssit, jotka saivat yhden tai kaksi mainintaa, jätän tässä yhteydessä luettelematta.

Parannusehdotuksia

Kun kysyin abiturienteilta parannusehdotuksia musiikin kurssitarjontaan, noin neljäsosa vastasi, ettei parannettavaa ole tai että ei osaa sanoa, mitä voisi kehittää kurssitarjonnan suhteen. Monet heistä pitivät nykyistä kurssitarjontaa jo tarpeeksi kattavana.

“En keksi juurikaan parannettavaa Taidelukion musiikinopetustarjontaan. Olen saanut täällä niin monipuolista opetusta niin monesta erilaisesta asiasta todella suurella ammattitaidolla ja sydämellä varustettuna, ettei parempaa voisi tällä asteella saada...”

(N6)

Muut vastaukset tähän kysymykseen hajaantuivat melko laajasti ja niissä oli paljon yksittäisiä ideoita uusista kursseista, joita en tässä yhteydessä erittele.

Eniten, seitsemän kertaa, ehdotettiin kurssia, joka valmentaisi esiintymiseen ja jonka avulla voisi lieventää esiintymisjännitystä ja harjoitella heittäytymistä. Tämän ehdotuksen yhteydessä mainittiin useampaan kertaan edellisenä vuonna uutena kurssina toteutettu improvisaatiokurssi. Sen tapaisia kursseja haluttiin eniten lisää.

Esiintymiskurssin jälkeen seuraavaksi eniten (neljä vastausta) toivottiin kurssia, jolla tutustuttaisiin itselle vieraisiin instrumentteihin. Kolme vastaajaa toivoi kurssia, jolla perehdyttäisiin tietokone-musiikkiin. Saman verran toivottiin myös syvällisempiä kursseja, joidenka avulla pääsisi syventymään tarkemmin johonkin musiikin pienempään osa-alueeseen.

7.2.5 Toimintakulttuuri ja musiikin opiskelu

Savonlinnan Taidelukion toimintakulttuuriin kuuluu opetussuunnitelman mukaan vastuullisuus, avoimuus, luottamuksellisuus, taiteiden välinen yhteistyö ja kollegiaalisuus sekä opiskelutovereiden että opettajien kanssa. Kysyin, miten nämä asiat sopivat abiturienttien mielestä musiikinopiskeluun, ja mitä musiikinopettajat odottavat heiltä musiikinopiskelun suhteen. Kysyin toimintakulttuuriin liittyviä asioita Likert-tyyppisin kysymyksin.

Tässä alaluvussa käsittelen myös tulokset, jotka sain avoimilla kysymyksillä kysyen, millainen opiskelukavereiden ja opettajien merkitys on abiturienttien mielestä musiikin tekemisessä Taidelukiossa. Opettajiin liittyen vastattiin myös paljon, kun kysyin toisessa avoimessa kysymyksessä, millaista musiikinopetus Taidelukiossa on. Nämä tutkimustulokset ja lisäksi samaan aihepiiriin liittyen opiskelijoiden näkemykset riittävän kannustuksen saamisesta, käsittelen tämän alaluvun loppupuolella.

Vastuullisuus, avoimuus ja luottamuksellisuus

Siitä, miten vastuullisuus sopii musiikinopiskeluun Taidelukiossa, opiskelijat antoivat seuraavanlaisia vastauksia:

Täysin samaa mieltä	58 %
Samaa mieltä	39 %
Eri mieltä	3 %

Avoimuus musiikinopiskelussa puolestaan koettiin näin:

Samaa mieltä	46 %
Täysin samaa mieltä	39 %
En osaa sanoa	9 %
Eri mieltä	6 %

Luottamuksellisuutta kysyttäessä vastaukset jakautuivat tällä tavalla:

Samaa mieltä	55 %
Täysin samaa mieltä	33 %
En osaa sanoa	9 %
Täysin eri mieltä	3 %

Taiteiden välisen yhteistyön toteutumisen abiturientit näkivät seuraavalla tavalla:

Samaa mieltä	64 %
Täysin samaa mieltä	21 %
En osaa sanoa	9 %
Eri mieltä	3 %
Täysin eri mieltä	3 %

Kollegiaalisuus opiskelukavereiden kanssa ja heidän merkityksensä

Kollegiaalisuuden opiskelukavereiden kanssa koki toteutuneen 91 % vastaajista, joista 18 oli asiasta *täysin samaa mieltä* ja 12 vastaajaa *samaa mieltä*. Loput kolme vastaajaa valitsi vaihtoehdon *en osaa sanoa*. Kuten lukioaikaisiin kokemuksiin ja elämyksiin liittyen aiemmin jo mainittu, yhdessä tekeminen koettiin myös kolmanneksi merkittävimmäksi ja mieleenpainuvimmaksi lukioajan kokemukseksi.

Yhtä vastaajaa lukuunottamatta abiturientit puhuivat opiskelukavereiden merkityksen puolesta. Ryhmittelin vastausten sisältämät maininnat kolmeen luokkaan. Eniten mainintoja (32 kpl) tuli ryhmään kavereilta oppiminen. Näissä vastauksissa kerrottiin muun muassa, miten tärkeää on saada apua, uusia näkökulmia ja ideoita kavereilta sekä keskustella

musiikista heidän kanssaan.

“Heidän kanssaan syntyy paljon uusia ideoita. Voi myös kysyä neuvoa ja auttaa...”
(N5)

“On hienoa, että ympärillä on ihmisiä, jotka ovat kiinnostuneet samasta asiasta. Heidän kanssaan voi keskustella kokemuksistaan ja oppia toisilta sekä saada ideoita ja vaikutteita musiikin tekemiseen.” (M5)

Toisen ryhmän maininnat (22 kpl) liittyvät yhdessä musisoimiseen ja vuorovaikutukseen opiskelukavereiden kanssa. Niissä kerrottiin, että musiikin tekemiseen yksinkertaisesti kuuluu vuorovaikutus; ilman toisia ihmisiä ei synny musiikkia samalla tavalla kuin yksin, ja yhdessä tekeminen motivoi.

“... Kavereiden kanssa on kivempi puuhailta musiikin parissa, eivätkä bändijutut ja muu yhteinen musisoiminen onnistuisi ilman kavereita.” (N4)

“Hyvin tärkeä, musiikki on usein soittajien vuorovaikutusta...” (M1)

Hyvään ilmapiiriin liittyviä mainintoja oli vastauksissa 20 kappaletta, ja niissä kerrottiin hyvän ilmapiirin ja yhteishengen lisäksi muun muassa siitä, miten tärkeää kavereiden antama kannustus ja musiikin ilon jakaminen on.

“Kun luokassa/ryhmässä on hyvä ilmapiiri, niin on helpompi ilmaista itseään.” (N8)

“... Ennen kaikkea musiikista syntyvä ilo on mahtavaa jakaa!” (N6)

“Ympäristö vaikuttaa kyllä paljon. Jos kavereita ei kiinnosta, ei itsekään varmaan tulisi lähdettyä mihinkään mukaan. Sen huomaa jo siitä, kuinka paljon oma innostus musiikkiin kasvoi, kun tulin Taikkariin.” (N11)

Kollegiaalisuus opettajien kanssa ja heidän merkityksensä

Opettajien kanssa kollegiaalisuutta koki yhteensä 79 % vastaajista. Heistä *täysin samaa mieltä* oli 16 vastaajaa ja *samaa mieltä* kymmenen vastaajaa. Kolmanneksi eniten vastauksia, yhteensä kuusi kappaletta, sijoittui luokkaan *en osaa sanoa*. Kaksi vastaajaa oli asiasta *eri mieltä*.

Opettajien tärkeästä merkityksestä musiikin tekemisessä kertoivat kaikki vastaajat yhtä lukuunottamatta. Ryhmittelin opettajien merkitystä koskevat maininnat myös kolmeen luokkaan, joista opettajien ammattitaitoon liittyviä mainintoja oli eniten, 31 kappaletta. Ammattitaitoisia musiikinopettajia pidettiin yleisesti tärkeinä. Vastauksissa kerrottiin esimerkiksi, että opettajat auttavat ja ohjaavat, ja heiltä saa neuvoja musiikin tekemiseen liittyen.

“Opettajilla on ammatillinen ote asioihin ja heillä on tarkkoja näkemyksiä. Apua on aina tarjolla ja saatavilla...” (N10)

“Myös hyvin tärkeä, koska he osaavat neuvoa silloin, kun ei pääse eteenpäin enää.” (M2)

Nimesin toiseksi eniten mainintoja (21 kappaletta) saaneen luokan nimellä kannustava opettaja. Näissä maininnoissa opettajan merkitys liittyi kannustamiseen, ja opiskelijat pitivät opettajalta saatua kannustusta erittäin tärkeänä. Opettajan persoonaan liittyen vastattiin 17 kertaa, kun tehtävänä oli kuvata opettajien merkitystä musiikin tekemisessä. Näille vastaajille oli tärkeää esimerkiksi se, että opettajat ovat mukavia ja kaverillisia, anatavat vapautta kokeilla omia juttuja ja ovat kiinnostuneita opiskelijoista. Seuraavat lainaukset liittyvät sekä opettajan persoonaan että kannustuksen merkitykseen.

“On tärkeää, että opettajat ovat mukavia, kannustavia ja kiinnostuneita oppilaiden tekemisistä. Mielestäni tämä toimii Taidelukiossa...” (N9)

“... Opettajien kannustus on ensisijaisen tärkeää, että musiikin opiskelija voi löytää

itsestään ‘sen jutun’.” (N3)

“... He rohkaisevat kokeilemaan uutta ja toteuttamaan itseään. He ovat myös yksi syy miksi klo 8 aamulla sinne tunnille jaksaa raahautua.” (N5)

Taidelukion musiikin opetussuunnitelman mukaan musiikin arvioinnin tavoitteena on muun muassa vahvistaa opiskelijan musiikillista minäkuvaa. Tämän tavoitteen pohjalta ensimmäisessä Likert-tyyppisessä kysymyksessä kysyin opiskelijoilta, kokevatko he saavansa tarpeeksi kannustusta musiikin opinnoissa. Vastaukset jakautuivat alla olevan taulukon (taulukko 14) mukaisesti. Reilu puolet vastaajista oli *samaa mieltä* siitä, että ovat saaneet tarpeeksi kannustusta. Toiseksi eniten vastauksia, noin 36 %, sijoittui luokkaan *täysin samaa mieltä*. Kaksi vastaajaa oli asiasta *eri mieltä* ja yksi valisti vaihtoehdon *en osaa sanoa*.

TAULUKKO 14. Riittävän kannustuksen saaminen musiikin opinnoissa (N = 33)

	Lukumäärä	Prosenttiosuus
0 En osaa sanoa	1	3
2 Eri mieltä	2	6
3 Samaa mieltä	18	55
4 Täysin samaa mieltä	12	36
Yhteensä	33	100

Lopuksi käyn läpi vielä opettajien merkitykseen liittyviä vastauksia avoimeen kysymykseen, jossa abiturientit saivat omin sanoin kuvailla, millaista musiikinopetusta ovat kokeneet saaneensa Taidelukiossa. Opettajien merkitys nostettiin vastauksissa esille eniten, yhtä monta kertaa kuin opetuksen monipuolisuus (ks. luku 7.2.1).

Kun vastaajat kuvailivat omin sanoin Taidelukion musiikinopetusta, maininnoista 33 liittyi opettajiin. Opettajien ammattitaito nousi näissä vastauksissa selkeästi eniten esille, 18 kertaa. Ammattitaitoinen musiikinopetus oli vastausten mukaan olennainen osa Taidelukion musiikinopetusta. Opettajan persoonaan liittyi 12 mainintaa, joista puolissa mainittiin opettajien rentous ja mukavuus. Kannustava opettaja mainittini vastauksissa kuusi kertaa.

8 TUTKIMUSTULOSTEN TARKASTELU

Tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää, millainen Savonlinnan Taidelukion musiikkilinjan musiikin opetussuunnitelma on tavoitteiltaan ja kurssitarjonnaltaan, ja millaisia näkemyksiä musiikkilinjan abiturienteilla on musiikinopiskelusta ja -opetuksesta, ja miten opetussuunnitelman tavoitteet ovat toteutuneet. Tässä luvussa teen yhteenvedon tutkimustuloksistani ja tarkastelen niitä peilaten teoreettiseen taustaan ja aikaisempiin tutkimuksiin.

Yhteenvetona voidaan todeta, että musiikinopetus on Savonlinnan Taidelukiossa monipuolista ja ammattitaitoista. Opetussuunnitelman mukainen musiikinopetus on kartoittanut opiskelijoiden tietoja ja taitoja laaja-alaisesti sekä tarjonnut elämyksiä ja kokemuksia. Ammattitaitoiset ja kannustavat musiikinopettajat ovat abiturienttien näkökulmasta tärkeässä roolissa osana Taidelukion musiikinopetusta ja musiikin tekemistä yleensäkin, kuten myös opiskelukaverit. Opiskelukavereilta voi oppia paljon, ja heidän kanssaan yhdessä musisoiminen hyvässä ilmapiirissä on olennainen osa Taidelukion toimintakulttuuria. Varsinkin tavanomaisesta oppitunneista poikkeavat tapahtumat, kuten konsertit ja opintomatkat, koettiin merkittävinä musiikkiin liittyvinä kokemuksina. Musiikista on tullut kaikille musiikkilinjan abiturienteille elämää rikastuttava tärkeä asia, ja jokainen vastaaja aikookin harrastaa musiikkia jossain muodossa lukion jälkeenkin.

Musiikkilinjan kurssitarjonta on opetussuunnitelman mukaan laaja ja monipuolinen. Kaikki musiikkilinjalla opiskelevat saavat opetusta musiikin historiassa ja kuuntelussa, säveltapailussa ja musiikinteoriassa sekä pää- ja sivuinstrumenteissa. Lisäksi opiskelijat voivat valita soveltavia kursseja monipuolisesta valikoimasta. Abiturientit kokivat musiikin historian ja kuuntelun kurssit sekä kuoron kaikkein antoisimpina kursseina. Parannusehdotuksena toivottiin eniten esiintymiseen liittyvää kurssia. Jokainen

musiikkilinjalainen suorittaa lukioaikanaan ainakin 24 musiikin kurssia. Tämä on todella suuri määrä verrattuna kahteen pakolliseen kurssiin tavallisessa lukiossa. Kun näiden 24 kurssin lisäksi moni valitsee musiikista vielä lisäkursseja, voidaan todeta, että musiikkilinjalla saa varsin laajan musiikkikoulutuksen ja hyvän pohjan musiikin jatko-opintoja varten. Vertaan Savonlinnan Taidelukion musiikin kurssitarjontaa muissa musiikkilukioissa tarjottuihin musiikkikursseihin seuraavassa luvussa.

Tutkimustuloksista voi päätellä, että musiikinopetuksen tavoitteet täyttyvät musiikkilinjan abiturienttien näkökulmasta hyvin. Kun vastaajat saivat valita sopivimman vaihtoehdon vastatessaan kysymyksiin musiikinopiskelun tai -opetuksen monipuolisuudesta, ammattitaitoisuudesta, tietojen, taitojen, elämysten ja kokemusten karttumisesta sekä kokonaiskäsitteilyn saamisesta musiikista, yksikään vastaajista ei ollut asiasta *eri* eikä *täysin eri mieltä*. Musiikinopetus on näin ollen abiturienttien mielestä monipuolista ja ammattitaitoista tarjoten tietoja, taitoja, elämyksiä ja kokemuksia. Abiturientit näkevät musiikinopiskelun myös tavoitteellisena, vain yksi vastaaja oli asiasta eri mieltä. Vastaajat olivat hämmästyttävän paljon samaa mieltä kaikkien edellä mainittujen tavoitteiden toteutumisesta. Eniten *täysin samaa mieltä* oltiin siitä, että musiikinopinnot Taidelukiossa ovat kartuttaneet tietoja ja taitoja (91% vastaajista) sekä tarjonneet elämyksiä ja kokemuksia (76%). Vastaajat olivat 70-prosenttisesti *täysin samaa mieltä* musiikinopetuksen ammattitaitoisuudesta ja 64-prosenttisesti musiikinopetuksen monipuolisuudesta. Avoimista vastauksista saadut tutkimustulokset vahvistavat näitä tuloksia. Musiikinopetuksen monipuolisuus ja laaja-alaisuus nousivat niissäkin Taidelukion musiikinopetusta erityisesti leimaaviksi asioiksi, kuten myös tietojen ja taitojen karttuminen sekä uuden oppiminen.

Musiikillisen erityisorientaation syntyminen edellyttää musiikillisten tietojen ja taitojen kohoamista korkealle tasolle jollakin erityisalueella aktiivisen musiikkiharrastuksen kautta. Erityisorientaatio luo myös edellytykset uudelle orientoitumiselle uusissa musiikin harrastamisen lajeissa. (Juvonen, 2000, 81–85.) Erityisorientaation puolesta vastanneiden abiturienttien kohdalla puhuu heidän monipuolinen suuntautumisensa musiikin alueella. Kukaan vastaajista ei kertonut olevansa suuntautunut vain yhteen musiikkityyliin, genreen tai soittimeen, mikä myös osaltaan vahvistaa sitä, että Taidelukio on tarjonnut monipuolisen ja laaja-alaisen koulutuksen musiikin saralla. Monipuolinen musiikin opiskelu liittyy

musiikillisen maailmankuvan käsitteeseen, johon viittasin tutkimukseni teoriaosassa. Jatkuvasti kehittyvä musiikillinen maailmankuva sisältää musiikkiarvojen skeeman, ja siihen kuuluvat mm. yksilön käsitykset musiikin välisistä suhteista ja musiikista ilmiönä (Juvonen, 2000, 64). Musiikkilinjan abiturientit kokivat tutkimustulosten mukaan saaneensa monipuolisen musiikkikoulutuksen ja kokonaiskäsityksen musiikista sen osa-alueineen. Voidaan varmasti olettaa, että heidän musiikillinen maailmankuvansa on Juvoseen viitaten kehittynyt paljon taidelukioaikana.

Musiikin opetussuunnitelman tavoittena on karttuneiden tietojen, taitojen, elämysten ja kokemusten kautta tähdätä siihen, että musiikista voi tulla opiskelijoille persoonallinen ilmaisuväline ja elämää rikastuttava tekijä. Erityisen hyvin toteutui tavoite musiikista elämää rikastuttavana tekijänä. Jopa 91% vastanneista oli *täysin samaa mieltä* siitä, että musiikista on tullut heille elämää rikastuttava asia loppujen vastaajien ollessa tästä *samaa mieltä*. Vastaajat kokevat yhtä lukuun ottamatta musiikin myös persoonallisena ilmaisuvälineenä. Musiikki on tutkimuksen kohderyhmänä olleille nuorille tärkeä osa elämää ja heidän identiteettiään. Nuoruuden kehitystehtävät liittyvät paljolti identiteetin rakentamiseen, ja tässä harrastuksilla on merkittävä rooli. Kososen tutkimustulosten mukaan soittoharrastus on monelle hyvä kokonaisidentiteetin vahvistaja musiikillista identiteettiä laajemmin (Kosonen, 2001, 129) ja voi näin ollen auttaa tässä nuoruuden tärkeässä kehitystehtävässä. Musiikki on mitä ilmeisemmin tutkimukseen osallistuneille Taidelukion abiturienteille tärkeä tuki identiteetin rakentumisessa ja tärkeä elämänalue, mitä se tulee olemaan myös lukioajan jälkeen.

Kaikki vastaajat aikovat nimittäin harrastaa musiikkia tulevaisuudessa tavalla tai toisella, tästä oltiin harvinaisen yksimielisesti *täysin samaa mieltä*. Ympäristöllä ja myönteisillä kokemuksilla on Rothin (1995, 22) mukaan tärkeä vaikutus harrastuksen jatkumiselle ja sille, että harrastaminen voi muovautua pikku hiljaa harrastuneisuudeksi (Metsämuuronen, 1995, 35). Kosonen (2009, 169) taas toteaa, että lisäksi oma pystyvyyden tunne on monella tärkeänä motiivina aktiivisen musiikkisuhteen säilymiseksi erilaisten musiikkiharrastusten muodossa kouluajan jälkeenkin. Se, että kaikki vastanneet abiturientit aikovat harrastaa musiikkia lukioajan jälkeen ja ovat vahvasti sitä mieltä, että musiikki on heille elämää rikastuttava asia ja keino ilmaista itseään, puhuu erityisorientaation lisäksi positiivisen musiikillisen minäkäsityksen puolesta. Musiikillinen minäkäsitys muodostuu Tulamon (1993, 51–53)

mukaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa erilaisissa musiikkiin liittyvissä ja muissakin tilanteissa, ja positiivinen minäkäsitys vahvistuu myönteisten kokemusten myötä. Opiskelijat kokivat saaneensa hyvää opetusta, myönteisiä kokemuksia ja musiikillista kompetenssia tietojen ja taitojen muodossa, millä on positiivinen vaikutus niin musiikillisen minäkäsityksen kuin erityisorientaation kehitykseen. (Juvonen, 2000, 81–85.)

Itsensä löytämisen ja identiteetin rakentumisen kannalta on tärkeää, että nuori saa harrastaa ja tehdä ”omaa juttuaan”. Sen lisäksi musiikilla voi olla tärkeä rooli myös tulevaisuuden suunnittelussa (Kosonen, 2001, 26). Opetussuunnitelman tavoitteella monipuolisesta musiikinopetuksesta tähdätään myös siihen, että musiikkilinjalta valmistunut voi halutessaan jatkaa opiskeluaan musiikin ammattilaiseksi. Noin kolmannekselle vastaajista musiikki oli ainakin sen hetkisissä suunnitelmissaan osa heidän identiteettiään tulevan ammatin muodossa. Vastanneista 70 % kertoi, että opiskelu Taidelukiossa on vaikuttanut tulevaan ammatinvalintaan. Vain 15 % vastanneista antoi kieltävän vastauksen kysymykseen aikomuksesta hakea musiikin jatko-opintoihin. Taidelukion hyvästä musiikillisesta annista kertoo se, että 94 % vastanneista kokee, että musiikkilinjalla opiskelusta tulee olemaan hyötyä mahdollisissa tulevilla musiikin opinnoissa. Yllättävintä on mielestäni se, että lähes puolet vastanneista ei osannut vielä abivuoden lokakuussa sanoa hakemisestaan musiikin ammattiopintoihin.

Musiikinopettajat ovat vastausten perusteella erittäin merkittävässä roolissa Taidelukiossa. Kun abiturientit kuvailivat omin sanoin musiikinopiskelua, opettajiin liittyviä mainintoja oli yhtä paljon kuin opetuksen monipuolisuuteen liittyviä mainintoja. Opettajat ovat vastaajien mielestä erityisesti ammattitaitoisia, mutta myös kannustavia ja persooniltaan mukavia, rentoja ja kaverillisia. Kun abiturientit kertoivat tarkemmin opettajien merkityksestä musiikin tekemisessä, nämä samat asiat nousivat esille. Tärkeintä on opettajan ammattitaito, ja lähes yhtä merkittävänä pidettiin opettajan persoonaa ja opettajalta saatua kannustusta. Suurin osa vastanneista kokikin saaneensa tarpeeksi kannustusta musiikin opinnoissaan. Kannustuksen saamisella on varmasti ollut tärkeä merkitys positiivisen musiikillisen minäkäsityksen ja erityisen musiikillisen orientaation syntymiseen. (Tulamo, 1993, 53; Juvonen, 2002, 82).

Anttilan (2006) mukaan vuorovaikutus opettajien ja opiskelijoiden välillä on tärkeää musiikin opiskelumotivaation kannalta, ja hänen tutkimuksissaan alhainen motivaatio musiikinopiskelussa liittyi useasti siihen, ettei pitänyt musiikinopettajastaan. Tutkimukseni vastausten mukaan opiskelijoiden arvostamat opettajat on yksi tärkeä tekijä, joka motivoi musiikinopiskelussa. Anttilan tutkimusten mukaan musiikinopiskelun motivaation kannalta lisäksi halu oppia on tärkeintä; musiikkia voidaan opettaa mielekkäästi vain sellaisille, jotka arvostavat musiikkia ja oikeasti haluavat oppia. (Anttila, 2006, 142–143.) Myös Kososen tutkimusten (2001, 125) mukaan soittaminen ja musiikkiharrastukset ovat sisäisistä motiiveista viriävää, ja tärkeimpinä motiiveina on oppilaan oma kiinnostus soittamista kohtaan.

Vaikka musiikkiharrastukset viriävät sisäisistä motiiveista, on ympäristöllä on myös suuri vaikutus - ulkoiset asiat ruokkivat sisäistä motivaatiota. Erityisesti nuoruudessa harrastuksilla on korostunut sosiaalinen merkitys (Lehtonen, 1986, 4). Musiikillinen toveriminäkäsitys on osa musiikillista minäkäsitystä, ja siihen vaikuttaa positiivisesti yksilölle tärkeiltä ihmisiltä saatu palaute (Tulamo, 1993, 57). Opettajien lisäksi myös opiskelukaverit ovat tutkimustulosten mukaan tärkeitä musiikin tekemisessä. Tutkittavat kertoivat kavereiden merkityksestä esimerkiksi, että heidän kanssaan voi vaihtaa ajatuksia ja saada heiltä uusia ideoita ja oppia paljon. Myös musiikin ilon jakaminen, hyvä ilmapiiri ja kannustus kavereiden kesken koettiin tärkeäksi. Vastausten perusteella sekä opettajat että opiskelijat koetaan kollegiaalisesti ja tärkeäksi osaksi musiikin tekemisessä.

Merkittävimpinä ja mieleenpainuvimpina elämyksinä ja kokemuksina vastauksissa mainittiin selkeästi useimmiten konsertit ja opintomatkat. Uskon, että hyvin paljon useampi vastaaja olisi maininnut myös produktiot tai projektit tärkeimpinä kokemuksina, jos kysely oltaisiin toteutettu esimerkiksi tulevana keväänä, ja useammalla olisi ollut kokemusta niistä. Taidelukion omia konsertteja, kuten Promenadeja, ”Kevareita” ja joulukonsertteja muistellaan vastauksissa lämmöllä. Konsertteihin liittyen vastaajat kertovat erityisesti esiintymisen merkityksestä.

Esiintymiseen valmentavaa ja heittäytymiseen opettavaa kurssia toivottiinkin noin joka viidennessä vastauksessa, kun kysyin parannusehdotuksia musiikin kurssitarjontaan. Yleisesti

ottaen abiturientit olivat tyytyväisiä olemassa olevaan kurssitarjontaan, eikä moni osannut keksiä mitään parannusehdotuksia siihen. Antoisimpina kursseina pidettiin musiikin historian ja kuuntelun kurseja sekä kuoroa, erilaisia bändejä ja instrumenttiopetusta. Pidän hieman yllättävänä tuloksena sitä, että musiikin historia ja kuuntelu oli aivan tämän listan kärjessä. Yllättävää on myös se, että useammassa kuin joka kolmannessa vastauksessa kerrottiin teorian ja säveltapailun kurssien olleen antoisimpia. Ainakin itselläni on sellainen käsitys, että monet nuoret kokevat musiikin teorian opiskelun jokseenkin kuivana. Myös tästä tutkimustuloksesta voi päätellä, että musiikinopettajat ovat Taidelukiossa ammattitaitoisia saaden opiskelijat innostumaan aineista, joita ei ehkä yleisesti pidetä kaikkein mielenkiintoisimpina nuorten näkökulmasta.

Tutkimustulokset aikaisempiin tutkimuksiin peilaten

Viidennessä luvussa esittelin musiikkilukioon liittyviä pro gradu –tutkielmia, joihin seuraavaksi vertaan omia tutkimustuloksiani.

Kokkonen ja Nissinen (1997) kartoittivat viiden eri musiikkiin erikoistuneen lukion toimintaa musiikinopettajien, opiskelijoiden ja opetussuunnitelman näkökulmasta. Kouluista kolme oli varsinaisia musiikkilukioita, ja kahdessa tutkimukseen osallistuneessa lukiossa toimi ns. musiikkilinja. Vertaan seuraavassa lyhyesti Savonlinnan Taidelukion opetussuunnitelman sisältöä näiden kolmen musiikkilukion kurssitarjontaan (Tapiolan, Vaskivuoren ja Tiirismaan lukiot). Musiikkilinjojen opetussuunnitelmat olivat Kokkosen ja Nissisen mukaan selvästi suppeammat, joten niitä en ota mukaan tähän vertailuun. Vertailussa on huomioitava tutkimusten tekoajankohdat, Kokkosen ja Nissisen tutkielman tekemisestä on noin 15 vuotta. Koska heidän tutkimuksensa opetussuunnitelmat pohjautuvat eri valtakunnallisten opetussuunnitelman perusteisiin, kovin syvällistä vertailua ei ole tässä yhteydessä mielekäästä tehdä.

Pakollisia musiikin kurseja oli eniten Savonlinnan Taidelukiossa, missä opiskelijat suorittavat 24 musiikkinkurssia. Tapiolan ja Vaskivuoren lukioissa pakollisia musiikkinkurseja on 12, ja Tiirismaan lukiossa viisi. Savonlinnan Taidelukiossa kaikki musiikkilinjalaiset

opiskelivat vähintään 8 kurssia säveltapailua ja teoriaa, mikä on suurin määrä kaikista. Muissa musiikkilukioissa teorian ja säveltapailun opintoja voi valita vapaaehtoisesti 1–6 kurssia. Myös instrumenttiopintoja oli Taidelukiossa eniten pakollisina kursseina (vähintään 11 kurssia), kun taas musiikin historiaa opiskellaan kaikissa näissä lukioissa suunnilleen saman verran. Tiirismaan lukiossa oli vähiten tarjontaa soveltavissa kursseissa, Vaskivuoren lukiossakin hieman vähemmän kuin Taidelukiossa, jonka kurssitarjonnan laajuus oli samaa luokkaa Tapiolan lukion kanssa.

Kuorotoiminta oli suosittua ja laajaa kaikissa Kokkosen ja Nissisen tutkimissa musiikkilukioissa, ja useimmat pitivät erityisesti lauluopetusta monipuolisena ja ammattitaitoisena. Tutkimustuloksistani ei noussut esille tätä lauluopetuksen erityistä merkitystä Taidelukiossa. Kuoro oli tutkimustulosteni mukaan suosittua, ja se koettiin toisiksi useiten antoisampana kurssina. Kuten jo edellisessä luvussa nostin esille, yllättävää omassa tutkimuksessani on Kokkosen ja Nissisen tutkimustuloksiinkin verrattuna se, että musiikin historian kurssit koettiin Taidelukiossa antoisimpina kursseina. Myös teorian ja säveltapailun kurssit, joita siis on muihin musiikkilukioihin verrattuna paljon, koettiin Taidelukiossa myönteisesti, kun jopa yli kolmasosa mainitsi ne antoisimpina kursseina. Kokkosen ja Nissisen tutkimuksessa vain 3 % vastanneista piti teoriaopinnoista paljon.

Tutkimustuloksista löytyy kuitenkin paljon yhteistä. Molempien tutkimustulokset osoittavat, että musiikinopetus on näissä kouluissa monipuolista ja ammattitaitoista, ja että oppilaat sekä opettajat arvostavat musiikkilukioita (tosin minun tutkimuksessani ei käsitelty opettajien näkemyksiä). Yhteistä on myös se, että musiikkilukiot antavat tutkimustulosten mukaan hyvän pohjan musiikin jatko-opintoihin. Runsaat puolet Kokkosen ja Nissisen tutkimukseen osallistuneista lukiolaisista suunnitteli musiikista ammattia, ja suurin osa kertoi aikomuksestaan harrastaa musiikkia tulevaisuudessakin.

Myös Ronkaisen ja Toivolan (2006) tutkimustulokset kertovat positiivisesta suhtautumisesta musiikkilukioon. Heidän tutkielmansa käsitteli Savonlinan Taidelukiosta valmistuneiden näkemyksiä Taidelukiosta, kulttuurista ja taidekasvatuksesta. Tutkimus osoittaa hyvin positiivisen suhtautumisen Taidelukioon. Yhteistä on myös se, että vastaajat kokivat saaneensa hyötyä taidelukioajalta tulevaisuutta varten, erityisesti taiteisiin liittyviä tietoja ja

taitoja sekä tukea identiteetin rakentamisessa. Jopa kaksi kolmasosaa Ronkaisen ja Toivolan tutkimukseen osallistuneista työskenteli kulttuurialalla, kun taas minun tutkimuksessani noin kolmasosa kertoi hakevansa musiikin jatko-opintoihin. On kuitenkin huomioitava, etten kysynyt muille kulttuurialoille hakeutumisesta ja etten voi tutkimukseni perusteella tietää toteutunutta tilannetta vuosien päästä, ilmoittihan noin puolet vielä epävarman kantansa tulevan ammatillisen suuntautumisen suhteen.

Memrikin (1997) tutkimuksessa selvitettiin Kaustisen musiikkilukion käyneiden, musiikillisissa ammateissa toimivien tai siihen opiskelevien lukioaikaa. Yhteistä tutkimuksillemme on se, että vastaajat pitivät lukioaikaa merkittävänä ajanjaksona esimerkiksi musiikillisen kehittymisen ja ihmisenä kasvamisen suhteen. Myös Memrikin tutkimustulokset osoittavat, että kannustavilla musiikinopettajilla on ollut lukiolaisille tärkeä merkitys mm. positiivisen musiikillisen minäkäsityksen kehittämisessä. Memrikin tutkimukseen osallistuneet kehuivat Kaustisen musiikkilukion hyvää henkeä ja monipuolista musiikinopetusta, joka antoi hyvän pohjan tuleville musiikin ammattiopinnoille. Kuten omassanikin, myös Memrikin tutkimuksessa korostuivat esiintymistilaisuudet tärkeinä musiikin liittyvinä kokemuksina.

Hannosen (1998) tutkimustulokset eivät antaneet yhtä myönteistä kuvaa musiikkilukion ilmapiiristä, kun hän tutki erästä Sibelius-lukion käynyttä luokkaa, heidän musiikkiharrastuksiaan ja ammatillista suuntautumistaan. Vaikka suurin osa koki lukion musiikkiharrastuksiin ja harjoitteluun innostavana paikkana, noin puolet koki musiikillisessa ilmapiirissä kilpailua, ja sosiaalisenkin ilmapiirin kuvailut vaihtelivat paljon. Näitä asioita ei tullut ollenkaan esille tutkimuksessani eikä myös Memrikin tutkimuksessa. Kaikki Hannosen tutkimukseen osallistuneista yhtä lukuun ottamatta harrasti kuitenkin lukion jälkeen edelleen musiikkia, ja neljäsosa heistä opiskelee musiikkia tai työskentelee musiikin ammattilaisena. Erilaista Hannosen tutkimustuloksissa on omiini verrattuna se, että lukioajalla ei katsottu olevan vaikutusta lukion jälkeisiin musiikkiharrastuksiin, ja vain kahdeksan 20:stä koki lukioajan tärkeänä ammattiin suuntautumiselle.

9 PÄÄTÄNTÖ

Tutkimukseni tarkoitus oli selvittää, millainen on Savonlinnan Taidelukion musiikillinen anti. Ensimmäinen osa tutkimustehtävästä kohdistui musiikkilinjan opetussuunnitelmaan, sen tavoitteisiin ja kurssitarjontaan ja toinen osa musiikkilinjan abiturienttien näkemyksiin musiikinopetuksesta. Tutkin opetussuunnitelman sisältöä ja kuvailin sitä tavoitteineen tutkimustuloksia koskevassa ensimmäisessä alaluvussa. Painettu opetussuunnitelma on melko vanha, vuodelta 2005, ja opettajat ovat päivittäneet sitä hieman vuosien varrella. Kuluvan lukuvuoden opetussuunnitelmaa ei ollut saatavilla painettuna versiona, mutta kävin läpi muutokset koulun musiikinlehtorin kanssa. Muutokset painettuun opetussuunnitelmaan verrattuna eivät olleet suuria: joissain kurssimäärissä oli pieniä muutoksia, ja muutama uusi valinnainen kurssi oli tarjolla.

Musiikin opetussuunnitelman tutkiminen tarkasti oli tärkeä vaihe tutkimuksessani, sillä se oli pohjana tutkimuksen toiselle osalle, abiturienttien näkemyksille musiikinopetuksesta. Koska abiturienteilta olisi ollut mahdollista kysyä niin laajasti ja niin monenlaisia asioita musiikin opiskeluun liittyen, opetussuunnitelman avulla pystyin rajaamaan tutkimuskysymykset mielekkäästi ja tarkoituksenmukaisesti. Opetussuunnitelma oli lähtökohta, kun aloin laatia kyselylomaketta abiturienteille. Kaikilla kyselyn kysymyksillä oli yhtymäkohta opetussuunnitelmaan ja siten koko tutkimuksen tavoitteeseen liittyvä tarkoitus.

Vaikka opetussuunnitelman tavoitteet oli rajauksena ja ohjaavana tekijänä kyselylomakkeen laadinnassa, sen tekeminen oli mielestäni tutkimuksessa yksi kriittisimmistä vaiheista. Kyselyn vastauksethan toimivat päätutkimusaineistona, ja laadukkaiden vastausten saaminen edellyttää kysymyksiltä ja koko kyselylomakkeelta paljon. Jälkeenpäin olen kyselylomakkeeseen suurimmilta osilta tyytyväinen. Likert-tyyppiset kysymyksillä oli oma paikkansa, kuten myös avoimilla kysymyksillä. Joidenkin kysymysten muotoilua olisin voinut

tarkentaa, niin kuin mainitsin aiemmin. Kysymyksiä musiikillisesta suuntautumisesta ja musiikin toimintakulttuuriin liittyvistä asioista olisin myös muokannut. Varsinkin analyysivaiheessa koin nämä kysymykset hieman irrallisena suhteessa muuhun, mielestäni yhtenäiseen kokonaisuuteen verraten, enkä koe saaneeni käytettyä niistä kaikkea tietoa tutkimustuloksia varten. Avointen kysymysten analyysivaihe luokkien keksimisineen oli myös kriittinen vaihe, jossa voi aina tapahtua jonkin verran virheitä. Mielestäni muodostamani luokat muotoutuivat kuitenkin luontevasti, ja niiden muodostamista helpotti jonkin verran opetussuunnitelma tavoitteineen, vaikkakin lopulliset luokat nousivat pääosin aineistosta.

Kahdeksas kysymys liittyi opettajien ja opiskelukavereiden merkitykseen musiikin tekemisessä. Vastajat antoivat tähän yleisesti ottaen melko runsassanaisia vastauksia, mutta jotta tästä aiheesta pystyisi tekemään hiukan syvällisempää analyysia ja tutkimaan nimenomaan merkityksiä, niiden tutkimiseen sopisi paremmin esimerkiksi haastattelujen käyttäminen. Väistämättäkin muutamien rivien vastaukset opettajien ja kaverien merkityksestä ja niiden analyysi jäävät pinnalliseksi. Muilta osin koen saaneeni tällä tutkimusmenetelmällä kattavasti oleellista tietoa abiturienttien näkemyksistä Taidelukion musiikillisesta annista.

Tutkimustulokset olivat mielenkiintoisia mm. niiden yhtenäisyyden kannalta. Tutkimukseen osallistuneet abiturientit olivat hyvin monesta asiasta lähes yksimielisiä. Tutkimukseni kohderyhmänä oli Taidelukion abiturietit, eivätkä tutkimustulokset ole yleistettävissä. Tutkimukseni vertaaminen muihin musiikkilukioista tehtyihin tutkielmiin oli kuitenkin mielenkiintoista, ja niistä löytyi paljon yhdistäviä tekijöitä. Valitettavaa oli, etten saanut vastauksia 15 abiturientilta. Kuitenkin 33 kyselylomakkeen aineisto palveli mielestäni tämän tutkimuksen tarkoitusta. Olen myös todella tyytyväinen saamiini vastausten laatuun. Tutkimukseen osallistuneet abiturientit olivat keskittyneet vastaamiseen ja suhtautuivat tutkimukseeni mielenkiinnolla.

Opin itse paljon tutkimuksen kautta. Käytännön tutkimuksen tekemiseen liittyvien taitojen lisäksi sain syventyä mielenkiintoiseen teoreettiseen tietoon nuoresta ja musiikista osana nuorten elämää. Käytännön opettajan työn kannalta ja tulevana musiikinopettajan pidän

tärkeänä myös tätä tilaisuutta tutkia opetussuunnitelmia erityisesti musiikin osalta. Niitä tutkiessani mieleeni nousi paljon ajateltavaa musiikinopettajan työtä ajatellen. Olen samaa mieltä Anttilan (2006) kanssa siitä, että valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet musiikin osalta on asiantuntevasti laadittuja, ja erityisesti pidän niiden oppilaslähtöisyydestä. Anttila kuitenkin esittää huolensa monissa kouluissa valloilla olevista opetuskäytännöistä ja kulttuurista, jotka eivät ole ollenkaan opetussuunnitelman hengen mukaisia. Anttila pitää valitettavana, että opetussuunnitelmat rajoittavat opettajan toimintaa vain teoriassa, ja opettajien toimintaan kohdistuvan valvonnan puute sallii ”mustan opetuksen” jatkumisen vuodesta toiseen. (Anttila, 2006, 148–149.)

Opetussuunnitelman tavoitteet toteutuvat Savonlinnan Taidelukiassa hyvin, ja opiskelijat saavat siellä opetussuunnitelman mukaista musiikinopetusta. Anttilan esittämä huoli ei koske siis tutkimukseni kohderyhmää. On kuitenkin valitettavaa, että niin monin paikoin opetussuunnitelman tavoitteet jäävät saavuttamatta sen takia, etteivät kaikki opettajat edes lue opetussuunnitelmia, vaan jatkavat pinttyneiden opetuskäytäntöidensä toteuttamista vuodesta toiseen, mikä ei ole ollenkaan oppilaiden edun mukaista. Olisi tärkeää tuoda opetussuunnitelmat käytäntöön osaksi koulujen arkipäivää. Kun niitä asiantuntevasti ja aikaa ja vaivaa käyttäen laaditaan, eikö olisi kaikkien edun mukaista saada ne arvoiseensa asemaan koulujen arkipäivässä ja opettajien keskustelun aiheena?

Musiikkilukioiden opetussuunnitelmia vertailin lyhyesti edellisessä luvussa. Sitä rajoitti kuitenkin edellisen tutkimuksen vanhuus (1997). Olisi mielenkiintoista saada vertailevaa, ajantasaista tietoa musiikkilukioiden opetussuunnitelmista ja myös niiden kehityksestä vuosien varrella. Mikä on se suunta, johon musiikinopetus on mennyt ja mahdollisesti menee tulevana vuosina? Myös opettajien näkemyksiä opetussuunnitelmista olisi tärkeä saada lisää. Näkyvätkö ne opettajien arjessa ja ajattelussa, ja jos eivät, miten opetussuunnitelmia voisi kehittää käytännönläheisimmiksi ja helpommin lähestyttäviksi? Opetussuunnitelmiin liittyviä tutkimuksia tarvitaan mielestäni lisää ihan yksinkertaisesti sen tekia, että ne voisivat saada lisää tilaa koko ammattiryhmän keskusteluissa.

Myös musiikkilukioissa riittää paljon tutkittavaa. Savonlinnan Taidelukiota, kuten myös muita musiikkilukioita on tutkittu melko vähän varsinkin laajemmassa mittakaavassa.

Mielenkiintoinen tutkimusaihe olisi syventyä esimerkiksi haastattelua käyttäen johonkin pienempään osa-alueeseen tai vaikkapa vain yhteen opetussuunnitelman tavoitteeseen ja sen toteutumiseen. Tutkimukseni vastauksissa sivuttiin Taidelukion ilmapiiriä, yhteisöllisyyttä, motivaatiota ja musiikin oppimisen tapoja, mitkä kaikki voisivat olla hyviä jatkotutkimusaiheita liittyen Savonlinnan Taidelukioon. Myös musiikillisen annin kokeminen lukiosta valmistumisen jälkeen olisi mielenkiintoinen tutkimusaihe.

Opin itse paljon tutkimusprosessin aikana. Uskon tutkimuksesta olevan hyötyä myös Savonlinnan Taidelukiolle. Tutkimus antaa tietoa siitä, miten koulun musiikinopetus koetaan ja tarjoaa myös joitain käytännöllisiä ehdotuksia opetuksen ja opetussuunnitelman kehittämiseksi. Tutkimustulokset ovat Taidelukion kannalta hyvin myönteisiä ja kertovat opiskelijoiden positiivisesta suhtautumisesta kouluunsa. Toivon tutkimustulosten rohkaisevan koulun musiikinopettajia jatkamaan tärkeää työtään edelleen kannustavalla ja ammattitaitoisella otteella näiden musiikista ammentavien nuorten hyväksi.

LÄHTEET

- Anttila, M. & Juvonen, A. (2002). *Kohti kolmannen vuosituhanen musiikkikasvatusta*. Joensuu: Joensuu University Press Oy.
- Anttila, M. & Juvonen, A. (2006). *Musiikki koulussa ja nuoren elämässä. Kohti kolmannen vuosituhanen musiikkikasvatusta, osa 3*. Joensuu: Joensuu University Press Oy.
- Blom, H. (1994). Erityislukiot ja niiden toiminta. Teoksessa: R. Jakku-Sihvonen & H. Blom (toim.) *Lukion tila 1994*. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Chickering, A. W. & Havighurst, R. J. (1981). The Life Cycle. Teoksessa: A. W. Chickering & Associates (toim.) *The modern American college*. San Francisco: Jossey-Bass, 16–50.
- Dunderfelt, T. (1998). *Elämänkaaripsykologia*. (9.–10. painos). Porvoo: WSOY.
- Erikson, E. H. (1982). *Lapsuus ja yhteiskunta*. (E. Huttunen Käänt.) Jyväskylä: Gummerus. Alkuperäisjulkaisu 1950.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Gummerus.
- Eskola, J. (2007). Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen tutkimuksen analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa: J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevavalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Juva: WS Bookwell Oy, 159–183.
- Flick, U. (1998). *An introduction to Qualitative Resarch*. London: SAGE Publications.
- Hannonen, Annamaria (1998). *Lukioaika, ammattiin suuntautuminen ja nykyiset musiikkiharrastukset yhdellä entisellä Sibelius-lukion luokalla*. Helsinki: Sibelius-Akatemia. Pro gradu –tutkielma.
- Havighurst, R. J. (1981). *Developmental Tasks and Education*. (Kolmas painos). New York: Longman Inc. Alkuperäisjulkaisu 1948.
- Helve, H. (1996). >>Ystävämme kettu>> ja uusi maailmankuva. Teoksessa: L. Suurpää & P. Aaltojärvi (toim.) *Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin*. Pieksämäki: Kirjapaino Raamattutalo, 74-94.
- Hämäläinen, M. (2006). *Mitä on luovuus?: Savonlinnan taidelukiolaisten käsityksiä luovuudesta*. Joensuun yliopisto. Pro gradu –tutkielma.

- Jarasto, P. & Sinervo, N. (1999). *Murrosikäisen ja nuoren maailma*. Jyväskylä: Gummerus.
- Juvonen, A. (2000). ... *Johnyllakin on univormu, heimovaatteet ja –kampaus... Musiikillisen erityisorientaation polku musiikkiminän, maailmankuvan ja musiikkimaun heijastamina*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kanala, K. & Serguskin, S. (2000). *Tuoksuvaa teetä ja helisevää naurua: itseohjautuvuuden ja oppimistyylien tarkastelua Kaustisen musiikkilukion 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoiden keskuudessa*. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu –tutkielma.
- Kokkonen, K. & Nissinen, I. (1997). *Musiikkiin erikoistunut lukio: musiikinopettajien, oppilaiden ja opetussuunnitelmien näkökulmasta*. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu –tutkielma.
- Korkiakangas, M. & Kuusinen, J. (1995). Persoonallisuuden kehitys. Teoksessa: J. Kuusinen, (toim.) *Kasvatuspsykologia* (4. painos). Juva: WSOY, 120–121.
- Kosonen, E. (2001). *Mitä mieltä on pianonsoitossa? 13–15-vuotiaiden pianonsoittajien kokemuksia musiikkiharrastuksestaan*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kosonen, E. (2009). Musiikkia koulussa ja koulun jälkeen. Teoksessa: J. Louhivuori, P. Paananen & L. Väkevä (toim.) *Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen*. Vaasa: Ykkös-Offset Oy, 157–170.
- Kuusinen, J. (1995). Nuorten aikuisten kehitystehtävät, onnellisuus ja kehityksen hallinta. Teoksessa: P. Lyytinen, M. Korkiakangas & H. Lyytinen (toim.) *Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan*. Porvoo: WSOY, 311-322.
- Lehtonen, K. (1986). *Musiikin psyykkisen työskentelyn edistäjänä. Psykoanalyttinen tutkimus musiikkiterapian kasvatuksellisista mahdollisuuksista*. Turku: Grafia Oy.
- Littunen, P. (1993). *Taideammattiin ensiaskeleita ottamassa vaiko kulttuurista pääomaa keräämässä?* Joensuun yliopisto, Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. Pro gradu –tutkielma.
- Lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2003*. Helsinki: Opetushallitus. Saatavilla www-muodossa:
[URL:http://www.oph.fi/download/47345_lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2003.pdf](http://www.oph.fi/download/47345_lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2003.pdf) (5.9.2012)
- Memrik, Marjukka. (1997). *Se oli semmonen positiivinen kaaostila: viiden Kaustisen musiikkilukion käyneen musiikin ammattilaisen kuvaus lapsuudestaan, lukioajastaan ja suuntautumisestaan musiikilliseen ammattiin*. Helsinki: Sibelius-Akatemia. Pro gradu –tutkielma.

- Metsämuuronen, J. (1995). *Harrastukset ja omaehtoinen oppiminen. Sitoutuminen, motivaatio ja coping*. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 146.
- Nikula, A. (1997). *Lukiolaisten kokemuksia Olli Kortekankaan radiofonisen sävellyksen Memoria kuuntelemisesta*. Helsinki: Sibelius-Akatemia. Pro gradu –tutkielma.
- Nurmi, J.-E. (1995). Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa: P. Lyytinen, M. Korkiakangas & H. Lyytinen (toim.) *Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan*. Porvoo: WSOY, 256-274.
- Opetushallitus. (2012.)
URL: http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/lukiokoulutus/eri_vaihtoehtoja_suurittaa_luki_o (20.9.2012)
- Opetushallituksen koulutusnetti*. (2012).
URL: <http://www.koulutusnetti.fi/index.php?file=189> (11.9.2012)
- Paajanen, M. & Valtonen, J. (1987). Savonlinnan Taidelukio 1967–1987. Teoksessa: *Taidelukio 20*. Savonlinna: SKOY, 13–19.
- Ronkainen, T. & Toivola, K. (2006). *Savonlinnan taidelukiosta 1990-luvulla valmistuneiden näkemyksiä taidelukiosta, kulttuurista ja taidekasvatuksesta*. Joensuun yliopisto, Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. Pro gradu –tutkielma.
- Roth, S. (1995). *Varhaisen taidekasvatuksen yhteydet nuoruusiän kulttuuriharrastuksiin*. Mannerheimin lastensuojeluliitto, tutkimusraportti.
- Ruoppila, I. (1995). Lapsuudesta nuoruuteen. Johdanto. Teoksessa: P. Lyytinen, M. Korkiakangas & H. Lyytinen (toim.) *Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan*. Porvoo: WSOY, 158–167.
- Saarikallio, S. (2009). Musiikki ja nuoren psykososiaalinen kehitys. Teoksessa: Louhivuori, J., Paananen, P. & Väkevä, L. (toim.) *Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen*. Vaasa: Suomen musiikkikasvatusseura – FiSME ry, 221–231.
- Savonlinnan Taidelukio. (2005). *Savonlinnan Taidelukion opetussuunnitelma 2005–2006*.
- Savonlinnan Taidelukion kotisivut. (2012).
URL: <http://www.taidelukio.fi/> (29.10.2012)
- Suurpää, L. (1996). Yksilöllistä sosiaalisuutta vai sosiaalista yksilöllisyyttä? Nuorten yhteiskunnallisten identiteettien poluilla. Teoksessa: L. Suurpää & P. Aaltojärvi (toim.) *Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin*. Pieksämäki: Kirjapaino Raamattutalo, 51–73.

Taidelukio 20 (1987). Savonlinnan Taidelukio 1967–1987. Savonlinna: SKOY.

Tulamo, K. (1993). *Koululaisen musiikillinen minäkäsitys, sen rakenne ja siihen yhteydessä olevia tekijöitä. Tutkimus peruskoulun neljännellä luokalla.* Helsinki: Sibelius-Akatemia.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.* Jyväskylä: Gummerus.

Uusitalo, H. (1991). *Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan.* Helsinki: WSOY.

Valli, R. (2007). Kyselylomaketutkimus. Teoksessa: J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle.* Juva: PS-kustanus, 102–125.

Valli, R. (2007). Mitä numerot kertovat? Teoksessa: J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin.* Juva: PS-kustanus, 184–197.

Ziehe, T. (1991). *Uusi nuoriso. Epätavanomaisen oppimisen puolustus.* (R. Sironen & J. Tuormaa Käänt.). Jyväskylä: Gummerus. Alkuperäisjulkaisu 1982.

LIITTEET

Liite 1 Kyselylomake

Hyvä musiikkilinjan abiturienti,

Opiskelen musiikinopettajaksi ja olen tekemässä pro gradu –tutkielmaa Savonlinnan Taidelukion musiikinopetukseen liittyen. Tutkimukseen kuuluu kyselylomake, joka on suunnattu musiikkilinjan abiturienteille. Jokainen vastaus on tutkimuksen kannalta tärkeä, joten vastaathan huolellisesti kysymyksiin. Vastauksia saa jatkaa myös paperin kääntöpuolelle. Kaikki vastaukset ovat luottamuksellisia, ja niitä tullaan käyttämään vain tätä tutkimusta varten.

Kyselyn vastausten perusteella otan mielelläni vielä yhteyttä osaan teistä vastaajista tulosten tarkentamista varten lyhyen haastattelun muodossa. Tätä varten pyydän yhteystietojasi, joita ei luovuteta eteenpäin, eikä henkilöllisyytesi tule esille tutkimuksen raportoinnissa. Yhteystietojen luovuttaminen on vapaaehtoista.

Nimi: _____

Puhelinnumero: _____

Sähköpostiosoite: _____

KYSELYLOMAKE**Sukupuoli** (rastita): nainen _____ mies _____**Syntymävuosi:** _____ **Opintojen aloitusvuosi Taidelukiossa:** _____**1. Mitä mieltä olet musiikin opetuksesta Taidelukion musiikkilinjalla?****Vastaa seuraaviin väittämiin ympyröimällä sopivin vaihtoehto.**

1 = täysin eri mieltä 3 = samaa mieltä
 2 = eri mieltä 4 = täysin samaa mieltä
 0 = en osaa sanoa

a. Musiikin opetus on mielestäni monipuolista.	1	2	3	4	0
b. Musiikin opetus on mielestäni ammattitaitoista.	1	2	3	4	0
c. Musiikin opiskelu on mielestäni tavoitteellista.	1	2	3	4	0
d. Musiikin opiskelu on kartuttanut tietojani ja taitojani.	1	2	3	4	0
e. Musiikin opiskelu on tarjonnut elämyksiä ja kokemuksia.	1	2	3	4	0
f. Olen saanut riittävästi kannustusta musiikin opinnoissa.	1	2	3	4	0
g. Olen tyytyväinen musiikkilinjan kurssitarjontaan.	1	2	3	4	0
h. Olen saanut hyvän kokonaiskäsityksen musiikista sen eri osa-alueineen.	1	2	3	4	0

2. Kuvaile vielä omin sanoin, millaista musiikinopetusta olet saanut Taidelukiossa.

3. Mitkä musiikin kurssit ovat mielestäsi olleet antoisimpia?

4. Mitä parannusehdotuksia sinulla olisi musiikin kurssitarjonnan suhteen?

5. Mitkä ovat tähän mennessä mieleenpainuvimmat ja merkittävimmät musiikkiin liittyvät kokemukset ja elämykset lukioajalta?

6. Kerro suuntautumisestasi musiikkia kohtaan. Mikä on soittimesi ja oletko suuntautunut erityisesti esimerkiksi johonkin tyyliin, lajiin tai genreen?

7. Mitä opettajat odottavat sinulta musiikin opiskelun suhteen? Kuinka seuraavat kuvaukset sopivat musiikin opiskeluun? Vastaa ympyröimällä sopivin vaihtoehto.

1 = täysin eri mieltä 3 = samaa mieltä
 2 = eri mieltä 4 = täysin samaa mieltä
 0 = en osaa sanoa

Vastuullisuus	1	2	3	4	0
Avoimuus	1	2	3	4	0
Luottamuksellisuus	1	2	3	4	0
Kollegiaalisuus opettajien kanssa	1	2	3	4	0
Kollegiaalisuus opiskelijoiden kanssa	1	2	3	4	0
Taiteiden välinen yhteistyö	1	2	3	4	0

8a. Millainen on mielestäsi opiskelukavereiden merkitys musiikin tekemisessä?

b. Entä opettajien?

9. Aiotko hakea musiikin ammattiopintoihin (2. asteen koulutus, ammattikorkeakoulu tai yliopisto)? Laita rasti ruutuun.

- Kyllä Ei En osaa sanoa

Minne? _____

10. Vastaa seuraaviin väittämiin ympyröimällä sopivin vaihtoehto.

- 1 = täysin eri mieltä 3 = samaa mieltä
 2 = eri mieltä 4 = täysin samaa mieltä
 0 = en osaa sanoa

a. Opiskelu musiikkilinjalla on vaikuttanut päätökseeni hakea ammatillisiin opintoihin.	1	2	3	4	0
b. Uskon, että opiskelusta musiikkilinjalla on hyötyä tulevissa musiikin ammattiopinnoissa.	1	2	3	4	0
c. Uskon jatkavani musiikin harrastamista lukioajan jälkeen jossain muodossa.	1	2	3	4	0
d. Olen mielestäni asiantunteva musiikin harrastaja.	1	2	3	4	0
e. Musiikista on tullut minulle elämää rikastuttava asia.	1	2	3	4	0
d. Musiikista on tullut minulle persoonallinen ilmaisuväline.	1	2	3	4	0

KIITOS VASTAUKSESTASI!